

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BANKACILIKTA SORUNLU KREDİLER YÖNETİMİ
VE SORUNLU KREDİLERİN VARLIK YÖNETİM
ŞİRKETLERİNCE TASFİYESİ

M. Sertunç YURDAL

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap TUNÇ

İZMİR-2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bankacılıkta Sorunlu Krediler Yönetimi Ve Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Tasfiyesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../....

M. Sertunç YURDAL

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bankacılıkta Sorunlu Krediler Yönetimi ve Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim

Şirketlerince Tasfiyesi

M. Sertunç YURDAL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Programı

Günümüzde finansal faaliyet gösteren kurumlar -özellikle bankalar- faaliyetleri süresince birçok risk ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu riskleri kur, faiz, likidite ve kredi olarak sıralamak mümkündür. Kredi veren kurumların en çok karşı karşıya kaldıkları ve etkilendikleri riskler ise kredi riskleridir. Söz konusu kredi alacağının standart alacak durumundan çıkması halinde sorunlu kredi kavramı ortaya çıkmaktadır.

Sorunlu kredilerin kabul edilebilir orandan fazla hale gelmesi hem ilgili banka hem de ekonomi açısından olumsuz bir durumdur. Bu sebeple kredi kullandırım önce ve sonrası süreç bankalar tarafından oldukça iyi yönetilmelidir.

Bankaların esas faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da sorunlu krediler için mesai harcaması her iki sürecin de sağlıklı ilerlemesine sebep olacaktır. Bu noktada varlık yönetim şirketleri devreye girmektedir. Varlık yönetim şirketleri kredi veren kurumların tahsil edilemeyen ve sorunlu hale gelen alacaklarını devralarak tahsil ve tasfiyesini sağlayan kuruluşlar olarak bilinmektedir ve bankacılık sektörü açısından oldukça önemli bir yere sahiptirler.

Anahtar Kelimeler; Bankacılık, Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri.

ABSTRACT
Master's Thesis
Non-Performing Loans Management In Banking And Liquid Credit
Liquidation By Asset Management Companies
M. Sertunç YURDAL

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Economics
Economics Program

Today, financial institutions – particularly banks - are exposed to many risks during their operations. These risks can be listed as exchange rate, interest, liquidity and credit. The risks that credit institutions encounter and are most affected by are the credit risks. When the relevant credit receivable is removed from the standard receivable, the concept of non-performing loans occurs.

The fact that non-performing loans become more than the acceptable rate is unfavourable for both the bank and the economy. Therefore, the process before and after the disbursement of credit should be managed successfully by the banks.

Meanwhile, banks continue their main activities, overtime for non-performing loans will result in unhealthy progress in both processes. At this point, asset management companies get involved. Asset management companies are known as the institutions that take over the uncollectible and non-performing loans of the lending institutions by collecting and liquidating them and have a vital place for the banking sector.

Keywords; Banking, non-performing loans, Asset Management Companies.

**BANKACILIKTA SORUNLU KREDİLER YÖNETİMİ ve SORUNLU
KREDİLERİN VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNE TASFİYESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**BANKACILIK, KREDİ VE SORUNLU KREDİLERİN KAVRAMSAL
ÇERÇEVESİ**

I. BANKA VE BANKACILIK KAVRAMLARI	3
II. FİNANSAL KÜRESELLEŞME OLGUSU	4
III. KREDİ KAVRAMI	6
A. Kredi Kavramı ve Hukuki Çerçevesi	6
B. Kredi Kavramının Temel Unsurları ve Kredilendirme İlkeleri	8
C. Kredi Türleri	10
IV. SORUNLU KREDİ KAVRAMI, TANIM VE TÜRLERİ	13
A. Sorunlu Kredinin Tanımı	13
B. Sorunlu Kredilerin Türleri	16

İKİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİN YÖNETİMİ

I. SORUNLU KREDİLERİ ETKİLEYEN ETMENLER	21
A. Kredi Kullanımından Önceki Etmenler	21
B. Kredi Kullanımı Sürecini Etkileyen Etmenler	28
II. SORUNLU KREDİLERİN ETKİLERİ VE KREDİNİN ZAMANINDA TAHSİL EDİLEMEMESİ DURUMUNDA YAŞANAN GELİŞMELER	34
III. SORUNLU KREDİLERİN BANKACILIK AÇISINDAN ÖNEMİ	37
IV. SORUNLU KREDİLER YÖNETİMİ	39
A. Karşılık Ayırma	41
B. Teminatlandırma	44
V. SORUNLU KREDİLERİN MUHASEBESİ	45
A. Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Esas ve Usuller	46
B. Özel Karşılıklar Muhasebesi	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİN TASFİYESİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

I. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ	50
II. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN AMAÇLARI	52
III. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ TÜRLERİ	54
A. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri	55
B. Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri	57
IV. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ÖZELLİKLERİ	58
V. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN FONKSİYONLARI	60
VI. SORUNLU KREDİLERİN TASFİYESİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ROLÜ	61
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	66

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Varlık Yönetim Şirketi Türleri

s. 55

GİRİŞ

Devletin, işletmelerin, özel ve tüzel kişiliklerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kredi, para ve sermaye ile ilgili işlemleri yapabilen ve bunları düzenleyen iktisadi kuruluşlar bankalar finansal anlamda oldukça önemli araçlardır. Finans sektörü, küresel makroekonomik gelişmelerden, bilgi teknolojilerinden önemli ölçüde etkilenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin, piyasalarındaki denetim ve kısıtlayıcı etkenleri, gelişmiş ülkeler küresel finans hareketlerini kendi ülkelerine de getirmek adına kaldırıp, ülkelerin entegre bir şekilde iktisadi ilişkilerini artırması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bankaların en önemli işlevlerinden biri de topladıkları fonları krediye dönüştürmeleridir. Çeşitli amaçlarla kullanılan kredileri farklı şekilde tanımlamak mümkündür. Bu tanımlardan birisi; “bir miktar paranın veya banka itibarının belirli bir süre için ve mutlaka geri alınmak koşuluyla bir bedel karşılığında ödünç olarak verilmesi veya ödünç verilmiş bir varlığın geri ödemesine kefil olunması” şeklindedir. Bankacılıktaki işlemlerin her geçen gün değişip çoğalması, kredi türlerinde ve kapsamında da bir çeşitlenme yaratmıştır.

Sorunlu krediler de kredi türleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Sorunlu kredi, banka ile borçlu arasındaki anlaşma sağlanan bir kredinin geri ödeme tarihinde ve şeklinde problem meydana gelmesi nedeniyle tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının ortaya çıkmasıdır. Genellikle bankaların takipteki kredi miktarının toplam krediye miktarına oranının yüzde 5’e kadar normal olduğu varsayılmaktadır. Bu oran arttıkça risk de artmaktadır.

Günümüze kadar gelen süreçte yaşanan bankacılık krizlerine bakıldığında en önemli ortak noktanın, bankaların kredi portföylerinde meydana gelen kredi, miktarının artmasından kaynaklanan zararlar olduğu görülmektedir. Kredi portföylerinde yaşanan bu sorunlar bankanın mali tablolarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankaların kırılganlık düzeylerinin yüksek olmasına da bağlı olarak sermaye yeterlilik rasyosu bozulmakta bunun sonucunda da söz konusu bankalar, kredi zararları için genellikle yeterli karşılık ayıramamaktadır. Sorunlu kredileri artan bankaların uluslararası

derecelendirme kuruluşları tarafından verilen kredi notu negatif yönlü etkilenmekte buna bağlı olarak da bankaların borçlanma maliyeti artmaktadır. Borçlanma maliyetleri artan ülkelerde faiz oranları yükselir, yatırımlar azalır, tasarruflar artar, istihdam azalır. Bu olumsuz değişmelere bağlı olarak da ülkelerin makro ekonomik dengeleri de bozulmalar gösterir.

Söz konusu riskler nedeniyle, mali anlamda bankalar, karşılık ayırma, teminatlandırma gibi uygulamalarla sorunlu kredileri yönetmeye çalışmaktadır. Sorunlu kredilerde yaşanan artışlar ve bu alacakların tahsil edilememesi bankaların başka sorunlardaki karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı bankalar ortaya çıkan zararı minimum kılmak adına farklı yöntemler uygulamaktadırlar. Bu uygulamalardan birisi de sorunlu kredilerden olan alacakları varlık yönetim şirketlerine aktarılması ve tasfiyenin sağlanmasıdır.

Bankalar, birikimin oluşmasını sağlayan tasarrufların toplanması ve etkin kullanımı suretiyle sermaye birikiminin oluşmasını sağlayan önemli sektörlerden biridir. Bankacılık sektörü Dünyada finansal piyasalar içerisinde en büyük hacime sahip sektördür. Bu çalışma bankacılık sektöründeki sorunlu kredilerin banka aktiflerinden çıkarılarak varlık yönetim şirketlerine devredilme süreci ve varlık yönetim şirketlerinin bu kalitesiz aktifleri tahsil ederek finansal piyasalara tekrar dahil etme sürecinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışma ile finans piyasasında yakın bir geçmişe sahip olan varlık yönetim şirketlerinin kuruluş amacı, türleri, bankaların sorunlu kredileri satma amacı, bu şirketleri hukuki varlığı ve varlık yönetim şirketlerinin finans sektörüne özellikle likidite bakımından katkılarının araştırılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, banka ve bankacılık, finansal küreselleşme kavramları üzerinde durulmuştur. Aynı bölümde, kredi ve sorunlu kredi kavramları hakkında detaylı bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, sorunlu kredilerin yönetimi, muhasebesi başlıkları altında bu kredilerle ilgili mevzuat anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise varlık yönetim şirketi kavramı ele alınmıştır. İlgili bölümde, varlık yönetim şirketlerinin ortaya çıkışı, türleri, fonksiyonları, özellik ve faydaları ve ilk iki bölümde anlatılmış olan sorunlu krediler ile olan ilişkileri ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK, KREDİ VE SORUNLU KREDİLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

I. BANKA VE BANKACILIK KAVRAMLARI

Bankalar, kalkınmanın finansmanında, finansal sistemin işleyişinde ve finansal küreselleşmede önemli rol oynamaktadır. Banka en genel anlamda iktisadi bir fonksiyon taşıyan bir kuruluştur. Banka, “mevduat kabul eden, fon toplayan, topladığı bu kaynakları fon ihtiyacı olan gerçek ve tüzelkişilere, devlete kısa ve uzun vadeli kredi olarak aktaran finansal kurumlardır. “şeklinde tanımlamak mümkündür (Yetiz, 2016: 107). Bu kuruluşların amaçları, devletin, işletmelerin, özel ve tüzel kişiliklerin ihtiyaçlarını karşılamak olarak değerlendirilebilir. Bu amaç doğrultusunda, kredi, para ve sermaye ile ilgili işlemleri yapabilen ve bunları düzenleyen kuruluşlar banka olarak ifade edilmektedir.

Bunların dışında, halkın tasarruflarını, kar getirecek şekilde ikraz ve plase eden, aracılık, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi hizmetler veren iktisadi bir kuruluş ifadesi bankanın tanımları arasında yer almaktadır. Bu tanımlardan yola çıkıldığında, finans dünyasında bankaların işlem ve akış paylarının oldukça önemli olduğu anlaşılabilmektedir. Bankalar, merkez bankaları, mevduat bankaları, yatırım-kalkınma bankaları ve katılım bankaları şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Bankacılık, ekonomi içerisinde temel fonksiyonları açısından çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir (Şahbaz, 2010: 5). Türkiye’de finansal sistemin oldukça önemli bir parçası olup, sistem içerisinde büyük bir yere sahiptir. Para ve sermaye piyasası ele alındığında, gerçekleştirilen faaliyetlerde bankalar önemi görülecektir (Kırdaloğlu ve Saklar, 1992: 53)

Bankalar, uzun vadede, makroekonomik istikrarın için gerekli ve etkili kurumlarıdır. Bankacılığın, ekonomik sistemiyle açık bir iletişim haline sağlıklı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi ekonomik ve finans alanında büyük önem taşıyan bir kurum olduğunu göstermektedir (Yetiz, 2016: 107).

Türkiye ekonomisinde bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki payı göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bunun yanında yatırım ortaklıkları ve fonlar,

yatırım danışmanlık şirketleri, faktöring, leasing ve portföy yönetim şirketleri de finansal sistemde yer alan diğer aktörler olarak sıralanabilir. Tasarruf sahiplerinden mevduat alan bankalar talep eden kişi ya da işletmelere kredi olarak borç vermektedirler. Bununla birlikte vadesiz mevduat hizmetleri sunarak da piyasada bir likidite yaratmaktadırlar (Ünal, 2014: 8).

Devlet düzenlemesi altında faaliyet gösteren ve fon fazlası olandan fon açığı olana transfer sağlayan bankaların ekonomik büyümede etkin bir rolü bulunmaktadır. Kâr amaçlı faaliyet gösteren aracı kuruluş olarak nitelendirilebilen bankalarda ve sektörde yaşanan gelişmeler ekonomiyi de olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Ticari işletme olarak kâr amaçlı faaliyetlerini sürdüren bankaların ekonomik sistemin bir parçası olarak; *finansal aracılık yapmak, likidite yaratmak, kredi talep edenleri değerlendirmek ve izlemek, asimetrik bilgi problemlerini çözmek, para politikalarının etkinliğini arttırmak, ekonomik istikrara destek olmak, ödeme sistemlerinin etkinliğini arttırmak, dış ticareti fonlamak, ihracatı teşvik etmek...* gibi birçok işlevi bulunmaktadır (Yağcılar, 2011: 12).

Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması ve tasarruf açığının yüksek olması nedeniyle bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki yeri diğer birçok ülkelere göre oldukça fazladır. Bu nedenden dolayı sistemin etkin ve verimli biçimde yürütülmesi ülke ekonomisinde finansal sistemin işleyişi ve sürdürülebilirliği açısından da oldukça önemlidir.

II. FİNANSAL KÜRESELLEŞME OLGUSU

1990 sonrası Dünya ekonomisinde Dünya Bankasının öncülüğünü yaptığı neoliberal politikalar ve yapısal uyum politikalarının başarısızlığı finansal küreselleşmeyi gündeme getirmiştir. Küreselleşme ile artan rekabet ve finansal teknoloji alanındaki gelişmeler finansal kurumların gelişme sürecindeki rolünü güçlendirmiştir.

Finansal küreselleşme olgusu, sahip olunan ideolojik düşünceye göre olumlu ve olumsuz anlamlara sahip olmuştur. Neoliberalizm, piyasada yaşanan reform hareketlerine negatif bakan bir siyaset anlayışı güden kısım için “piyasa köktenciliği” anlamı taşıırken, daha olumlu bir anlam çabasında olanlar için ise devletin ekonomideki

ağırlığının aşağı çekilmesi adına “piyasa reformu” anlamını benimsemişlerdir (Daldal, 2016: 17).

Finansal küreselleşme kavramı, uluslararası alanda sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ile ülkelerin entegre olarak ekonomik olarak iktisadi ilişkilerini artırması anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak, gelişmekte olan ülkeler, piyasalarındaki denetim ve kısıtlayıcı etkenleri, gelişmiş ülkeler küresel finans hareketlerini kendi ülkelerine de getirmek adına kaldırmışlardır. Böylece uluslararası sermaye hareketliliğindeki artış meydana gelmiştir (Öztekin ve Erataş, 2012: 2-3)

Finansal küreselleşme, bazı serbest uygulamalara veya kısıtlayıcı etkiden arındırılmış olan birtakım hareketliliklere neden olmuştur. Bu hareketliliklere, faizlerin piyasalarca belirlenmesi, piyasalara olan giriş ve çıkış hareketlerinin serbest hale gelmesi, yabancı yatırımcılara dair olan sınırlandırılmaların kaldırılması, hükümetlerin bankacılık üzerindeki denetim ve kısıtlama gücünün azaltılması, bankaların özerk hale getirilmesi örnek olarak verilebilir (Onur, 20015: 129). Sermaye hareketliliklerinin artırılması ile finansal piyasalardaki derinliğin ve finansal çeşitliliğin artması sonucu ortaya çıkmıştır (Tok, 2013: 19).

Finansal küreselleşmesinin iki bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki sermaye birikimidir, Sermaye birikimi sermaye hareketliliğinin artması, sermayenin dolaşımı ile ilgili olan kısıtlamaların kaldırılıp, bu durumun serbest olarak yapılabilmesi olarak değerlendirilebilir. İkinci bileşen ise teknolojiye yaşanan ilerlemelerdir. Haberleşme, bilgi ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerin yanı sıra bu kavramlara ait maliyetin oldukça ucuzlaması, dünya ekseninde düşünüldüğünde dünyanın artık daha kolay etkileşim halinde olmasını ve ilişkilerin çok daha hızlı ve kolay kurulabilmesini beraberinde getirmiştir (Güler, 2009: 29).

Haberleşme, bilgi ve bilgisayar teknolojisinin gelişimi küreselleşme kavramını daha anlamlı hale getirmekle beraber sermaye birikiminin artmasında önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Uluslararası fon transferi işleminin yapılabilmesini sağlayan Swift işlemi kuşkusuz ekonomik küreselleşmenin en önemli sac ayaklarından biridir.

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) dünya çapında bankalar arasında elektronik fon transferi sağlayan bir sistemdir. Bankalar arası ödeme transferlerinin bir kaç dakika içinde gerçekleşmesini sağlayan bu sistem 1973 yılında kuruldu ve 1977 yılında fiilen çalışmaya başladı. Sistemin 6

bine yakın üyesi bulunmaktadır. Bankaların sunduğu bu hizmetten yararlanabilmek için ilgili sitelere üye olunması gerekir.

ISO 9362 (SWIFT kodu veya BIC kodu) uluslararası para transferlerinde kullanılan bir kod sistemidir. Uluslararası ticarete genel olarak SWIFT veya BIC ifadeleri kullanılır. BIC, Bank Identifier Codes (Banka tanımlama kodları) ifadesinin kısaltılmasıdır. SWIFT kodları bir bankanın tüm şubeleri için aynıdır.

Swift, söz konusu bankayı belirten 8 veya 11 haneli bir koddan ibarettir. Tüm dünya bankacılık sisteminde SWIFT kodları standarttır. İlk 4 karakter – banka kodu, sonraki 2 karakter – ISO ülke kodu, sonraki 2 karakter – yerel kod, eğer verilmişse son 3 karakter ise – şube kodunu belirtir. Türkiye’de hizmet sunan bankaların BIC ve SWIFT kodları aynıdır.

III. KREDİ KAVRAMI

Kredi, kavram ve işlev olarak yalnızca bankacılık sektöründe değil, tüm ekonomik ve ticari faaliyetlerin içinde yer almaktadır. Kredinin ekonomik işlevi, tasarruf sahipleri tarafından kullanılmayan ve boşta olan fonların bankalarda toplanarak bir kaynak oluşturulmasına, bu kaynağın iktisadi ve ticari faaliyet sınırlarının oldukça genişlediği bu dönemlerde sanayici, imalatçı, üretici gibi yatırımcılar tarafından kullanılarak yatırım ve işletme faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak ve hızını artırmaktadır. (Tokel, 2004:5)

Bu başlık altında bankacılık sektörünün önemli bir unsuru olan kredi kavramı, hukuki çerçevesi, ilkeleri, temel unsurları ve türleri incelenecektir.

A. Kredi Kavramı ve Hukuki Çerçevesi

İktisat literatüründe yer alan kredi tanımlarının incelenmesine geçmeden önce kredi sözcüğünün kelime sözlük anlamı ve kökeninin de göz önünde bulundurulması da gerekmektedir. Türk Dil Kurumu’ na göre “güven, saygınlık ve itibar” olup, borç ödemede güvenilir olma, ödünç alınan veya verilen para, mal” şeklinde ifade edilen kredi kelimesinin kökeninin Latince’ deki “Creditum – Credere” köklerinden geldiği bilinmektedir (Özden, 2010:3).

Kredi kelimesi bunun haricinde literatürde; “bir süre sonra ödemek vaadiyle mal, hizmet veya satın alma gücü sağlayabilme yeteneği” (Aktaş, 2000: 10). “ticaret, hizmet ve sanayi işletmelerinin mal ve hizmet sunan faaliyetlerini desteklemek amacıyla, bankalarca verilen ve bilançoların aktifine alacak olarak yansıyan işletmelerin yürütülmesi” gibi farklı tanımlarla da ifade edilmektedir (Berk,1999: 6).

Bankacılık açısından kredi; “bir miktar paranın veya banka itibarının belirli bir süre için ve mutlaka geri alınmak koşuluyla bir bedel karşılığında ödünç olarak verilmesi veya ödünç verilmiş bir varlığın geri ödemesine kefil olunması” ifadeleri ile aktarılmaktadır (Aktaş, 2000: 10). Bankacılıkta zaman ilerledikçe çeşitlenen iş ve işlemler ve kredi kapsamının genişletilmesi ile kredi tanımının kapsamı da buna paralel bir genişleme göstermiştir. Krediyi açıkça tanımlamayan Bankalar Kanunu, bunun yerine kredi sayılabilecek işlemlerle ilgili bilgiler vermiştir. 5411 sayılı Bankalar Kanunu Krediler ve Risk Grubu başlıklı II. Bölümünün Krediler başlıklı 48. Maddesi’nde,“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”¹ ifadeleri yer almaktadır.

Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin (30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanmıştır.) Tanımlar başlıklı 3.Maddesi’nde yer alan ve bu Yönetmeliğin uygulanmasında ifade edilen;

Krediler ve Diğer Alacaklar: “Bankalarca kullandırılan ve mali tabloların aktifinde kredi hesapları altında izlenen nakdi kredileri, aktifte izlendikleri hesaba bakılmaksızın bankacılıkla ilgili mevzuat çerçevesinde nakdi kredi sayılan alacakları,

¹ 5411 Sayılı Bankalar Kanunu, (01.11.2005 tarih ve 25893 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanmıştır.)

tazmin edilen veya nakde dönüşmüş gayrinakdi kredi bedellerini, bunlar dışında kalan diğer tüm alacakları ve nazım hesaplarda izlenen gayrinakdi kredileri” olarak tanımlanmaktadır (Bahadır, 2018: 4).

Kredi kavramı finansal piyasalarda karar vericiler için önemlidir ve kredi olanaklarının olmadığı bir model düşünülemez.

Ekonomik sistem içerisinde yer alan firma ve bireyler ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gelir yaratma kabiliyetlerine bağlı olarak kredi kullanabilmektedir. Bu durum küreselleşen ekonomilerin oyuncularını için önemini arttırmakta ve üretim miktarları arasındaki korelasyonu güçlendirmektedir.

B. Kredi Kavramının Temel Unsurları ve Kredilendirme İlkeleri

Kredinin temel unsurları; zaman, güven, risk ve gelirdir. Zaman unsuru; kullanıldığı tarihte kredinin vadesinin belirlemiş olmasını ifade ederken, vade unsurunun bulunmaması durumunda ise yapılan işlemin kredi niteliğinden bahsedilememektedir. Güven unsuru; krediye konu olan borcun zamanında ödeneceğinden şüphe olunmamasını ifade etmekte olup bu unsurun kaybedilmesi durumunda açılmış olan kredinin geri ödenmesinin tehlikeye girmesi de söz konusudur. Bundan dolayı güven unsuru, kredinin temel unsurlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Risk unsuru ise; kredi borcunun vadesinde ödenmeme ihtimalini ifade etmektedir. Söz konusu riskin seviyesi, kredi alan tarafın yükümlülüklerini süresinde hayata geçirememesine ve teminatın niteliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Dördüncü ve son unsur olan gelir unsuru ise; kredinin verimini ifade etmektedir. Bankaların en önemli gelir kaynağını kredilerden alınan faiz ya da komisyonlar oluşturmaktadır (Selimler, 2006: 6).

Bankaların başlıca faaliyeti, başvuru yapan kişi ya da kurumlara belirli bir miktar faiz ya da komisyon karşılığında finans sağlamak olduğundan ve gelirlerinin büyük bir kısmının da bu kredilerden sağlanan faiz ve komisyonlardan oluşmasından dolayı kredi kullandırma politikalarının iyi belirlenerek kredilendirme ilkelerine uyulması banka bilançolarının risk seviyesini asgari seviyelere düşürerek kârlılık üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. Kredi tahsis kararının kârlılık, likitide ve risk dengesini iyi analiz ederek bankanın kredi politikasına dayandırılması gerekmektedir.

Bankaların, kredi kullandırımında bazı risklerle karşılaşmamak için uyması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Bunlar; kredi tahsisinde güvenlik, seyyaliyet, verimlilik ve dağılımın uygunluğu ilkeleri olarak adlandırılırlar.

Kredi tahsisinde güvenlik ilkesi; kredi talebinde bulunan firmanın finansal yapısı, piyasadaki itibar ve tecrübesi ile alakalı gerekli inceleme ve değerlendirmelerin yapılarak kredinin kararlaştırılan vadede geri ödeneceğine dair banka nezdinde yeterli kanaatin oluşmasını ifade etmektedir (Alpay, 2001: 6-7). Bu prensibe göre kredi kararları güncel ve güvenilir bilgilere dayandırılmalı ve müşteri bilgileri dikkatlice analiz edilmelidir (Berk, 2001: 112).

Kredi tahsisinde seyyaliyet ilkesi; kredinin dolu ve donuk bırakılmasını ve vadesinde geri ödenmesini ele alır. Bu ilkeye göre; tahsis edilen kredinin firmanın amaçları ile paralel şekilde kullandırılması, firmalara ihtiyacının üzerinde kredi verilmemesi, kredi taksitlerinin zamanında ödenmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Kavcıoğlu, 2003: 12).

Kredi tahsisinde verimlilik ilkesi; güvenlik ilkesine de dikkat edilerek bankanın maliyet yapısına göre maksimum gelirin sağlanmasını ifade etmektedir. Kaynak oluşturabilecek kredilere ve müşterilere kullandırılması, kredilendirilen firmaların verimli işlemlerinin bankada toplanmasına çalışılması, kredilerin firmaya faizin yanı sıra komisyon ve bankacılık hizmeti gelirleri de getirmesi şeklinde kullandırılması gerekmektedir (Selimler, 2006: 10).

Dağılımın uygunluk ilkesiyse; bankaların sahip oldukları risk portföyünün; sektör, müşteri, coğrafya, kredi türü, para cinsi, vade ve teminatlar bağlamında dengeli dağıtılmasına ve riskin belirli alanlarda yoğunlaşmasının önlenmesini ifade etmektedir (Kavcıoğlu, 2003: 14). Dağılımın uygunluk ilkesinin gereği olarak bankalar kullandıkları kredileri belirli sektör ya da firmalara sunmak yerine birçok sektör ve firmaya kullandırmalı ve böylece riskin dağıtımını sağlanmalıdır. Bu ilkeye uyulması aynı zamanda güvenlik ilkesinin de bir gereği olarak görülebilir.

Bankalar kredi kullandırırken, banka politika ve stratejilerine uygunluğun yanı sıra, kanunlara, kararnamelere, yönetmeliklere ve tüzüklere uygun davranmak zorundadır. Kredilerin kullandırılması, teminatların sağlanması ve geri ödemesinin mevzuata uygun yapılması temel kredi ilkesi olarak kabul edilmektedir.

C. Kredi Türleri

Küreselleşme sürecinde artan rekabete bağlı olarak bankacılık sektöründeki gelişmelerle birlikte sunulan finansal ürün çeşitliliği de artış göstermiştir. Sektördeki firmaların artış göstermesiyle birlikte doğru orantılı şekilde artan rekabet ve müşterilere sunulan bankacılık ürünlerinde farklılığa gidilmesiyle kâr rakamlarının yükseltilmesi isteği, bu gelişmede etkili olan en büyük nedendir. Bankaların başlıca faaliyet gelirini kredi ve kredilerden alınan faiz ve komisyonların meydana getirmesi ise çeşitliliği en fazla arttırdığı bankacılık ürünlerinin krediler olmasını tetiklemiştir. Günümüzde kredi türleri; nitelikleri açısından, vadeleri açısından, kullanım amaçları açısından, teminatları açısından, kaynağı açısından ve izin açısından gruplandırılmaktadır. Nitelikleri açısından krediler; nakdi ve gayrinakdi krediler olarak, vadeleri açısından krediler; kısa vadeli krediler, orta vadeli krediler ve uzun vadeli krediler olarak, kullanım amaçları açısından krediler; işletme kredileri, yatırım kredileri, üretim kredileri ve tüketici kredileri olarak, teminatları açısından krediler; teminatsız krediler ve teminatlalı krediler olarak, kaynağı açısından krediler; banka kaynaklı krediler ve dış kaynaklı krediler olarak, izin açısından krediler ise; şube yetkisinde krediler ve otorize krediler olarak gruplandırılmaktadır (Özden, 2010: 15-16).

Nakdi krediler; belirli bir gelir getirecek şekilde faiz ve/veya komisyon karşılığında nakit para olarak kullanılan kredilerdir. Nakdi krediler bankacılıkta kullanılan en yaygın kredi türü olup bu tür kredilere; borçlu cari, iskonto, iştirak, avans, senetler karşılığı krediler örnek olarak verilebilmektedir (Ataçoğlu, 2006: 41).

Gayrinakdi krediler ise; bankanın alacağı bir ücret veya komisyon karşılığında bir işin hayata geçirilmesi ya da bir borcun ödenmesi hususunda taahhütte bulunması, kefil olması ya da aval vermesi suretiyle kullanılan kredilerdir. Gayrinakdi kredilerde banka nakit bir ödeme yapmazken yalnızca borcun ödenmemesi ya da yüklenilen işin gerçekleştirilmemesi durumunda taahhüt edilen tutarı ödemeyi garanti etmektedir. En yaygın karşılaşılan gayrinakdi krediler; teminat ve kefalet mektupları, kabul ve aval kredileri, akreditif kredileri ve prefinansman kredileridir. Kısa, orta ve uzun vadeli krediler olmak üzere 3'e ayrılan vadelerine göre kredilerde kredinin açıldığı tarih ile geri ödemesinin yapılacağı tarih kısa vadeli kredilerde en fazla 1 yıl,

orta vadeli kredilerde 1 ila 5 yıl, uzun vadeli kredilerde ise 5 yıl ve üzeri olarak baz alınır (Oy, 2008: 14).

Kullanım amaçlarına göre krediler içerisinde yer alan işletme kredileri; “işletmelerin faaliyetlerini finanse etmek ve döner sermaye ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılan kredilerdir.” Yatırım kredileri ise işletmelerin ihtiyacı olan tesis ve binaların yapılabilmesi ve sabit kıymetlerinin finansmanı için ortaya çıkmış orta vadeli ve uzun krediler olarak tanımlanmaktadır (Karamustafa, 2013: 5). Bununla birlikte bir diğer tür olan üretim kredileri de işletmenin üretim maliyeti finansmanının sağlanması ve sermayeye ilişkin ihtiyaçların giderilmesi amacı ile açılmış kredilerdir (Şakar, 2006: 56).

Tüketici kredileri ise; yalnızca tüketicilere sunulan ve ticari faaliyetler dışında kullanılan kredilerdir. Bu kredi türü tüketim mallarının alımında kullanıldığından ekonomik karakter olarak ticari ve sınai kredilerden farklılık göstermektedir. Söz konusu kredilerin genel özelliği tüketicilere bugünkü gelirleri ile karşılayamayacakları ihtiyaçlarını yarınki gelir ile karşılama imkanı sağlaması ve bu anlamda talebi arttırmasıdır (İnağ, 1990: 1-2).

Teminatsız krediler; ‘açık kredi’ olarak da adlandırılırken müşterinin şahsi kredi değerliliğine güvenilerek ve sadece kredi müşterisinin imzası mukabilinde açılmaktadır. Bu tarz krediler anlık nakdi ihtiyaçlar doğması sonucu ya da banka tarafından iyi bilinen firma ve/veya projelerin finansmanında kullanılmaktadır. Açık krediler müşteri imzası haricinde herhangi bir teminata bağlanmadığından diğer kredi türleri ile kıyaslanması halinde kredi riski bakımından daha yüksek bir seviyeye sahiptir. İçerisinde barındırdığı yüksek risk sebebiyle bu tarzda kredilerin varlık, moralite ve kredibilite bakımlarından çok olumlu bulunan firma ve/veya projelere kullanılması gerekmektedir (Oy, 2008: 14).

Teminatlı kredilerse kredi riskini azaltmak bakımından kredi kullanan müşterinin imzası ile birlikte birtakım güvenceler de alınmak suretiyle açılmaktadır. Bu kredileri, kefalet karşılığı ve maddi teminatlı krediler olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Şahsi teminatlı krediler kredi müşterisi ile birlikte en az bir olmak üzere duruma göre değişkenlik göstermekle birlikte birden fazla kişinin kefaleti ile, borcun ödenememesi durumunda kefalet eden ile asıl borçlunun söz konusu borcu birlikte üstlendikleri kredilerdir. Maddi teminatlı kredilerse; krediye teminat olarak

hisse senedi, tahvil, mevduat, nakit, altın, ticari işletme, gayrimenkuller gibi birtakım maddi değerlerin rehin edilmesi karşılığında kullandırılan kredilerdir (Şakar, 2006: 53-55).

Banka kaynaklı kredilerde kredi bankanın kendi iç fonlarından, banka dışı kaynaklı kredilerde ise Merkez Bankası ve yabancı bankalar gibi diğer kurumlardan sağlanmaktadır. Şube yetkili kredilerde, herhangi bir üst makamının onayına ihtiyaç duyulmadan söz konusu şubeye tanımlanan limitler dahilinde kullandırılan kredilerdir. Otorize krediler ise kredi ise üst makam onayı ile kullandırılan kredilerdir. Söz konusu bu üst makamlar Bölge Müdürlükleri, Genel Müdürlükler, Kredi Komitesi vb. makamlardır (Karamustafa, 2013: 7-8).

Ülkedeki ekonomik durgunluğun olduğu dönemlerde bankaların dolaylı olarak kredi faizlerini arttırır. Bunun sonucunda da tüketiciler kredi talepleri azalır. Bir ülkede makroekonomik istikrar, ekonomik büyüme hızının pozitif olması durumunda uluslararası derecelendirme kuruluşlarının o ülke adına pozitif yönde karar vermesi demektir. Bu pozitif gelişmeyi ve yatırım önerisini gören büyük yatırımcılar ülkeye dev projelerle gelir ve uzun vadeli yatırımlar yapar. Buna bağlı olarak sadece ülke içinden değil gelecek diğer yabancı yatırımcılar içinde cazibe merkezi yaratılmış olacaktır . Bu yatırım ortamına bağlı olarak istihdam artar, ülke ekonomisi canlanır ve ülkedeki refah seviyesi artar. Canlanan ekonomi ile birlikte hane halkının alım gücü de artar ve ev, araba vb. ihtiyaçları almak amacıyla kredi çekmek için bankalara başvuru yapar. Başvuruların artması demek bankanın kredi satışlarını arttırması, bunun sonucunda da faizleri düşürmesi anlamına gelmektedir.

Diğer bankalarla oluşan rekabet ortamı faizleri aşağılara çeker. Ekonominin sağlam olduğu bu dönemde faizlerin düşmesine bağlı olarak tüketici davranışları tasarruf eğiliminden harcama eğilimine doğru bir kayma gösterir. 2013 yılında mortgage kredileri faiz oranları aylık bazda 0.60 noktalarına kadar gerileyerek tarihi rekor kırmıştır. 2013 yılında 14 milyon insan toplamda 221 milyar Türk Lirası tüketici kredisi kullanarak kredi büyümesinde altın yıl yaşanmasına neden olmuştur (TBB 1997-2013 kredi raporu)

IV. SORUNLU KREDİ KAVRAMI, TANIM VE TÜRLERİ

Sorunlu kredi banka ile borçlu arasındaki geri ödeme anlaşmasının önemli ölçüde bozularak tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının doğduğu krediler olarak tanımlanır. Bir kredinin sorunlu kredi olarak değerlendirilebilmesi için kredinin ödenmesi gereken vadede ödenmemesi/ödenememesi tek başına yeterli değildir; bugün için herhangi bir sorun görünmemekle birlikte, gelecekteki ödemelerin tam ve zamanında yapılamayacağına yönelik şüphelerin olması gerekmektedir. Tanımdan da anlaşıldığı üzere kredinin vadesinde geri ödenmemesi veya birkaç gün geç ödenmesi, ilgili krediyi sorunlu hale getirmez, bu geri ödemenin ya da anlaşmanın “önemli ölçüde” bozulması gerekir (Erkan,2015:9).

Çalışmanın bu bölümünde sorunlu kredi kavramı detaylı olarak incelenecek tanımı, türleri ve özelliklerine değinilecektir.

A. Sorunlu Kredinin Tanımı

Sorunlu kredi, banka ile borçlu arasındaki geri ödeme anlaşmasının önemli biçimde bozulması sonucu tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının meydana gelmesi olarak tanımlanabilir (Seval, 1990: 251). Bankalar sundukları kredilerin tamamının süresinde tahsil edilmesini ve tahsilatta sorun yaşanmamasını isterler. Fakat bu durum her zaman istendiği şekilde gerçekleşmez. Genellikle bankaların takipteki kredilerinin kullandığı kredi miktarına olan oranı yüzde 5’e kadar normal karşılanmaktadır. Bu oran arttıkça risk de artmaktadır (Takan, 2002: 345).

Bankanın bir krediyi müşterisine sunmasından sonra üç olasılık söz konusudur. Birinci olarak; kredi, sözleşme şartlarına göre banka tarafından tahsil edilir. İkinci olarak; kredi şartların ve kredi ödeme planı banka ve müşteri yönünden doyurucu olacak şekilde yeniden belirlenir. Üçüncü olarak ise bazı krediler yapılan sözleşme koşullarına göre tahsil edilemez ve sorunlu bir kredi meydana gelir (Bekçioğlu, 1986: 45-46). 1980 öncesi izlenen ekonomik politikalar izinde sanayileşme sürecinde özellikle düşük maliyetli kaynakların, bankalarca tasarruf sahibinden sanayi kesimine aktarıldığı bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde tasarruf sahibinin birikimine düşük

faiz verilerek bu birikim sanayileşme için ucuz kaynak haline getirilmiştir (Karaçam, 1992: 55).

24 Ocak 1980 kararlarıyla 1980 sonrası dönemde tasarruf sahibine enflasyonun üzerinde faiz verilmeye başlanmıştır (Karaçam, 1992: 58). Bankalar yüksek maliyetli kaynağı, en büyük kredi kullanıcısı durumunda olan sanayi kesimine yansıtmaya çalışmışlardır. 1980 sonrasında izlenen politikalar, sürekli enflasyon, döviz ve faiz riskinin artması, kredi maliyetlerinin yükselmesi; batık ve sorunlu krediler problemini de beraberinde getirmiştir (Kılıçbay, 1985: 184-185).

Sorunlu kredilere ayrılacak karşılıkların belirlenmesi ve temerrüt hallerinin tanımlanması maksadıyla “88/12937 Sayılı Karşılıklar Kararnamesi” uygulanmasına gayri nakdi kredilerin de eklenmesiyle kapsam genişletilmiştir. Bankaların sorunlu kredilerle alakalı hareketleri kanunlar vasıtasıyla sınırlı hale getirilmiştir. Buna göre bankalar sorunlu kredilerle ilgili serbest hareket edemeyeceklerdir. Kredilerin belirli bir sürede tahsil edilemediği durumda kredinin teminat ve diğer durumları göz önüne alınarak belirli sürede, belirli oranlarda karşılık ayrılması zorunluluğu bulunmaktadır (Takan, 2002: 345).

Karşılıklar kararnamesi ile kredi değerlerini kaybeden ya da temerrüde düşen krediler için yeterli karşılık ayrılması, bankaların sorunlu kredilerinin kontrol altına alınması sağlanmıştır (Demiralp, 1991: 51-52). Kararnamede kredi değerlerini yitirme durumu aşağıdaki durumları ifade etmektedir (Reisoğlu, 1988; 13);

- Borçlunun ön kaynaklarının, borcun süresinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunmasını,
- Borçlunun borç ödeme gücünden önemli ölçüde yoksun olmasını,
- Borçlunun işletme sermayesinin, işletme ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmasını.

Kararnamede kredilere ait temerrüt durumlar ise (Reisoğlu, ss.16-23);

Borçlu cari hesap şeklinde kredilerde;

- Kredinin vade tarihinden veya hesabın kesilmesinden başlayan bir ay içinde ödenmemesi,
- Hesap limitinin en çok bir ay süreli olarak aşılması,
- Üçer aylık dönem sonu tahakkuk ettirilecek faizlerin bir ay içinde ödenmemesi,

- Tahakkuk ettirilen faizlerin ve vadesi gelen anaparanın bankaca tekrar finanse edilmesi veya yeni kredi açılarak kredi limit aşımının giderilmesi,
- Vade bitiminden önce kredi limitinin arttırılması durumundan birinin veya birkaçının birlikte bulunması.

Diğer kredilerde ise; anapara ve/veya faiz tahsil edilmesi gereken tarihten itibaren bir ay içinde ödenmemesi olarak ifade edilmiştir. Kararnameye göre temerrüde düşmüş olan kredilerin karşılık ayrılarak idari ve kanuni izlenmeye alınmaları öngörülmüştür.

Bankanın kredi politikalarını iyi şekilde oluşturmaması, yazılı kuralları yeterli ve net bir şekilde belirleyememesi durumunda, kredi komitesi ve kredi yöneticileri belirlenen kredi politikaları ve yazılı kurallara bağlı olarak kredileri iyi izleyemeyeceklerdir. Buna bağlı olarak bankanın aktif kalitesinin sorunlu hale gelmesi de kaçınılmaz olacaktır (Akbulut, 2003: 26).

Zorunlu karşılık (Munzam karşılık), özel bankaların, mevduatlarının belli bir kısmının merkez bankasındaki rezerv hesaplarda tutulmasıdır. Toplam mevduatın yüzde kaçının rezerv hesapta tutulacağını munzam karşılık oranı belirlenirken, tüm özel bankalar yasalar gereği bu miktarı merkez bankasına vermek zorundadır.

Merkez bankası bu yetkisini Banka'nın dolanımdaki para miktarını değiştirmek için politika aracı olarak kullanmaktadır. Örneğin, bir ülkedeki merkez bankasının, ekonomide enflasyonun yükseleceği yönünde bir beklentisi ve endişesi olduğunu varsayalım. Banka, fiyatlar genel düzeyindeki artışın önüne geçmek için yasal karşılık politikasını değiştirmeyi tercih ederse, oranı mevcut düzeyinden daha yüksek bir seviyeye taşımayı tercih edecektir. Örneğin %7 olan mevcut munzam karşılık oranını %8'e yükseltebilir. Merkez bankasının bu hamlesi ile elde etmek istediği sonucu şu şekilde açıklanabilir; özel bankalar topladıkları mevduatların daha büyük bir kısmını merkez bankasında bloke olarak tutmak zorunda kalacaklar, dolayısı ile verecekleri kredilerinde miktarı azalacaktır. Bunun sonucunda dolanımdaki para miktarı azalırken, talep kısalmış, ekonomik aktivite bir miktar soğutulmuş ve enflasyon baskı altına alınmış olacaktır.

Diğer taraftan Merkez Bankasının deflasyon beklentisi içerisinde olduğunu ve yükselecek işsizlik oranını endişesi taşıdığını varsayarsak, bu kez yasal karşılık oranını aşağı çekerek (Örneğin %7'den %6'ya) özel bankaların mevduatlarının, önceden

olduğundan daha fazla bir kısmının elinde kalmasını sağlamak isteyeceğini söylenebilir. Daha az zorunlu karşılık ayırmak zorunda olacak bankalar daha fazla kredi verebilme imkanına kavuşacakları için, dolanımdaki para miktarı artırılarak, ekonomik aktiveye destek sağlanmış olacak ve daha fazla kişinin iş bulabilmesi sağlanmaya çalışılacaktır.

Zorunlu karşılıklarda yapılan değişiklikler, tüm bankaları eşit oranda etkilemesi ile avantajlı bir politika aracı iken, diğer enstrümanlar kadar esnek olmayışı bazı durumlarda merkez bankaları tarafından tercih edilmemesine neden olmaktadır. Oranda yapılacak küçük değişiklikler bile para arzını olumsuz yönde büyük oranda değiştirebilecek iken, bu politikada sıklıkla değişikliğe gidilmesi özel bankalar açısından bir belirsizlik ortamı oluşmasına yol açabilir.

B. Sorunlu Kredilerin Türleri

Sorunlu krediler donuk alacaklar, kanuni takipteki krediler, tasfiye olunacak alacaklar olarak 3 başlık altında incelenebilir.

1.Donuk Alacaklar

İlk defa BDDK tarafında “30.06.2001 tarihli Resmî Gazete’de” yayımlanmıştır. Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” ile tanımlanmıştır. Tanıma göre; “Yönetmeliğe göre, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan ve anaparanın veya faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren tahsilinin 90 günden fazla gecikmiş olduğu tüm alacaklar, tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, bu Yönetmeliğin uygulanmasında donuk alacak olarak kabul edilir” (Şahbaz, 2010: 51-52)

Donuk Alacaklar; “Yönetmeliğe göre, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan ve anaparanın veya faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren tahsilinin 90 günden fazla gecikmiş olduğu tüm alacaklar,

tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, bu Yönetmeliğin uygulanmasında donuk alacak olarak kabul edilir.”

Bu ifade ile bir kredinin donuk alacak statüsüne ne zaman geçeceği ile ilgili kriterler netleştirilmiştir.. Donuk alacak kavramı III, IV ve V. Grup kredilerde sınıflandırılan banka alacaklarını ifade etmektedir.

Bankalar, normal koşullarda, açtıkları kredileri vadesi geldiğinde faiziyle birlikte tahsil ederler. Bu durumda ortalama maliyetleri ile açtıkları kredilerden elde ettikleri faiz gelirleri arasındaki fark bankaların brüt kazancını oluşturur. Buna karşılık bankalar açtıkları kredilerin bir bölümünü çeşitli nedenlerle zamanında tahsil edemezler.

Bankalar, açtıkları kredinin belirli sürelerde ödenmemesi halinde bunları önce idari takibe, sonra yasal takibe alarak izlemeye devam ederler ve bir yandan da bu kredinin teminatını nakde çevirmeye yönelirler. Eğer teminatı nakde çevirerek alacağın tamamını tahsil etmişlerse ortaya bir zarar çıkmaz. Buna karşılık teminatın nakde çevrilmesine karşın alacaklarının tamamını karşılayamazlarsa o zaman ortaya bir zarar çıkar. Banka bunu zarar olarak yazar. Diyelim ki 100.000 TL tutarında ve karşılığında aynı değerde olduğu belirlenmiş olan bir teminat verilerek alınmış 1 yıl vadeli bir kredi söz konusu olsun. 1 yıllık sürenin sonunda krediyi alan borcunu ödememişse banka 90 günlük süre içinde bu alacağı idari takip yöntemiyle izlemeye başlar ve borçluyla görüşerek alacağı tahsile çalışır. Eğer bu süre içinde bu alacağın tahsili mümkün olmazsa banka bu kez yasal takibe başlayarak bir yandan teminatı paraya çevirmeye çalışır bir yandan da borçluya gerekli yaptırımları uygulamaya başlar.

Banka, bir kredinin beş aşamalı takip sürecinde ilk iki aşama geçilip de üçüncü aşamaya gelince yani kredi donuk kredi niteliğine bürününce, bu alacağa yüzde 20 oranında karşılık ayırmak zorundadır. Karşılık miktarları dördüncü aşamada yüzde 50 ve beşinci aşamada yüzde 100'e yani alacağın tamamına ulaşır. Böylece banka 100.000 TL zarar yazmış olur.

Bu aşamadan sonra banka eğer bu alacağın takibiyle daha fazla uğraşmak istemiyorsa bunu varlık yönetim şirketine satabilir. Diyelim ki bu 100.000 TL'lik alacağın teminatıyla birlikte varlık yönetim şirketine 25.000 TL'ye satmış olsun. Bu

durumda bu 25.000 TL'yi kâr olarak yazar ve bu işlemten zararı 75.000 TL'ye düşmüş olur.

Bu durumda söz konusu 75.000 TL, bankanın özkaynaklarının azalması anlamına gelir. Bankaların yapacakları işlemlerin çoğu öz kaynaklarıyla ilişkilendirildiği için zarar yani öz kaynak azalması ciddi sorunlar yaratır. Bankaların üstlenebileceği riskler sermaye yeterliliği rasyosunda öz kaynaklar ile sınırlandırılmış olduğu için öz kaynaklardaki azalma, açılacak kredilerin de azalması anlamına gelmektedir.

2. Kanuni Takipteki Krediler

Takipteki krediler, idari veya kanuni takipte yer alan ve Tekdüzen Hesap Planı (THP) uyarınca bu hesaplarda (idari takipteki krediler ve kanuni takipteki krediler) izlenen kredilere verilen addır. 1988/12937 sayılı karar uyarınca takipteki krediler THP' nda yer alan aşağıdaki hesaplarda izlenmekteydi;²

İdari Takipteki Krediler: 150-166 YTL ve 151-167 YP arası hesaplar,

Özel Takipteki Krediler: 168-169 YTL/YP hesaplar,

Kanuni Takipteki Krediler: 170-178 YTL arası hesaplarda yer almaktadır.

Yine 1988/12937 sayılı Karşılıklar Kararnamesinde sorunlu kredinin oluşumu 2 şekilde ortaya çıkmaktadır;

- Firma Kredi Değerlerinin Yitirilmesi,
- Kredilerin Temerrüde Düşmesi

Kararnameye göre; bir firmanın kredi değerlerini kaybetmesi sonucunda kredileri Özel Takip hesaplarına aktarılır. Kredinin temerrüde düşmesi ise yine karşılıklar kararnamesinde belirlenen temerrüt hallerinin oluşması ile ortaya çıkar ve krediler idari ve kanuni takip hesaplarına aktarılır (Selimler, 2006: s.12).

² 88/12937 Sayılı "Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkındaki Karar", (23.05.1988 tarih ve 19820 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

3. Tasfiye Olunacak Alacaklar

Tasfiye Olunacak Alacaklar, ilk kez 1997/10497 sayılı Karşılıklar Kararı'nda kullanılan bir terimdir.³ Temerrüde uğrayan nakdi kredilerle tazmin olunan gayri nakdi kredilerin tazmin bedelleri anılan Kararda belirtilen teminat türlerine göre sınıflandırılarak aşağıda belirtilen hesaplarda izlenir. “

1997/10497 sayılı karar uyarınca Tasfiye Olunacak Hesaplar (Selimler, 2006: 13);

170- Tasfiye Olunacak Alacaklar /Kısa Vadeli Krediler

172- Tasfiye Olunacak Alacaklar/Orta ve Uzun vadeli Krediler

174- Tasfiye Olunacak Alacaklar/Tazmin Edilen Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler

176- Tasfiye Olunacak Alacaklar/Hesapta 90 Günlük Süreyi Dolduranlar şeklinde THP' nda sınıflandırılmıştır.

1997/10497 sayılı Karşılıklar Kararı ile yukarıdaki hesap grupları kredinin kısa, orta, uzun vadeli olması ile nakdi ve gayri nakdi olmasına göre aşağıdaki sınıflandırmaya uygun bir şekilde aktarılmaktadır.

Örneğin; 150-idari Takipteki Kısa Vadeli Teminatsız Kredi Hesabı, kredi alacağının kısa vadelidir. Teminatsız ve bu hesaba aktarılması 90 günlük süreyi doldurmamış ise 170-Tasfiye Olunacak Alacaklar /Kısa Vadeli Krediler hesabına aktarılacaktır. 90 günlük süreyi doldurmuş ise 176-Tasfiye Olunacak Alacaklar/Hesapta 90 Günlük Süreyi Dolduranlar hesabına aktarılacaktır. “30.06.2001 tarihli ve 24448 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Karşılıklar Yönetmeliğinde, Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı III. ve IV. Grup kredileri kapsamaktadır.”

THP' de yer alan hesaplar aşağıda belirtilmiştir;

170- Tasfiye Olunacak Alacaklar/Tahsil imkânı Sınırlı Kredi ve Diğer Alacaklar (III. Grup)

172-Tasfiye Olunacak Alacaklar/Tahsili şüpheli Krediler (IV. Grup)

³ 97/10497 Sayılı "Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar" (11.01.1998 tarih, 23227 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır)

174- Tahsili şüpheli Ücret Komisyon ve Diğer Alacaklar

176- Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar (V. Grup)

170 ve 172 hesap isimlerinde T.O.A. adı yer almasına karşın, uygulamada T.O.A. hesapları ifadesi 170, 172, 174 ve 176 hesaplarında yer alan tüm sorunlu hale gelmiş krediler için kullanılmaktadır (Selimler, 2006: 13)

Söz konusu Donuk alacaklar, kanuni takipteki krediler ve tasfiye olunacak krediler Bankaların sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite oranları gibi finansal göstergeleri üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Genç ve Şaşmaz (2016), takipteki ticari kredileri belirleyen makroekonomik faktörleri ve bu faktörlerden takipteki ticari kredileri etkileyiş yönünü ve derecesini tespit etmeyi amaçlamıştır. ⁴

Demirel (2016)'in çalışmasında, bankacılık sektöründe kredi riskinin artmasının sektöre ve tüm ekonomiye yönelik riskleri arttırdığı ve finansal istikrarı tehdit ettiği açıklanmaktadır. Takipteki kredilerin artışına neden olan faktörlerin belirlenmesinin finansal istikrar için önemli olduğu belirtilmektedir

Genç ve Şaşmaz (2016), takipteki ticari kredileri belirleyen makroekonomik faktörleri ve bu faktörlerden takipteki ticari kredileri etkileyiş yönünü ve derecesini tespit etmeyi amaçlamıştır. 2005-2016 çeyrek dönem verileriyle yapılan analiz sonucunda, takipteki ticari kredilerin belirleyicilerinin kredi maliyeti (faiz oranı), pazar büyüklüğü (GSYİH), şirketlerin ekonomik durumu (BİST100 endeksi) ve risk faktörü (reel döviz kuru) olduğu sonucuna varmıştır.

Bu bölümde banka ve bankacılık kavramları, uluslar arası fon transfer sistemi olan swift'in ülkeler arası sermaye hareketliliğine olan etkisi, anlatılmaya çalışılmıştır. Bölümün son kısımlarında ise kredi kavramı ve hukuki çerçevesi, kredilendirme teknik esaslarından ve ödeme kalitesi bozulan kredilere giriş yapılarak genel tanımları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde canlı kredilerin sorunlu krediye dönüşme aşaması , sorunlu kredileri bankalar açısından önemi , bu kredilerin bankacılık sistemine etkileri ve sorunlu kredilerin karşılıklar yönetmeliğine göre muhasebeleştirilme aşamaları anlatılmaya çalışılacaktır.

⁴ Demirel, B. (2016), Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Riski ve Modellenmesi, Sosyoekonomi Dergisi, Vol.24(29),

İKİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİN YÖNETİMİ

Ülkelerin finans sektörü ekonomik gelişmişlik düzeylerinin önemli bir göstergesidir. Bu sebeple aktiflerin önemli bir kalemi olan kredilerin de kalitesini arttıracak biçimde tahsil edilmeleri oldukça önemlidir. Sektörde faaliyet gösteren bankaların yükümlülükleri genel olarak kısa vadeli mevduatlar olmakla birlikte varlıkları ise gerçek ve tüzel kişilere kullandırdıkları kısa ya da uzun vadeli kredilerdir. Söz konusu bu kredilerin etkin bir biçimde yönetilemeyerek “sorunlu kredi” niteliği kazanması bankaların aktif kalitelerinin azalmasına ve sorumluluklarını verimli bir biçimde yerine getirememesini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle sorunlu kredilerin niteliğinde kredilerin yönetimi ve tahsili özellikle finans alanında da yapısal dengesizliklerin yaşandığı gelişmekte olan ekonomilerde oldukça önem taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde bankaların sorunlu kredilerinin yönetimi ele alınacak ve sorunlu kredilere etki eden etmenler incelenecektir.

I. SORUNLU KREDİLERİ ETKİLEYEN ETMENLER

Sorunlu kredilerin belirleyicilerinin kredi maliyeti (faiz oranı), pazar büyüklüğü (GSYİH), şirketlerin ekonomik durumu (BİST100 endeksi) ve risk faktörü (reel döviz kuru) gibi müşteri/firma moralitesinden bağımsız bir takım dışsal nedenleri bulunmaktadır. Dışsal etmenler dışındaki nedenler kredi kullanımında önceki etmenler ve kredi kullanımı sürecinde çıkan etmenler olmak üzere 2’ye ayrılmaktadır.

A. Kredi Kullanımından Önceki Etmenler

Kredi kullandırımından önceki etmenler, kredi kullandırım süreci esnasında kredinin sorunlu hale dönmesine temel oluşturan, ihtimali arttıran ve kredilendirme ilkeleri ve kredi öğelerinde yer alan özellikleri tam manasıyla içermeyen, kredi ilişkisi öncesindeki süre içerisinde eksiklik ve hataları kapsayan etmenlerdir.

Kredi kullanımından önceki etmenler; Holding Bankacılığı, Yönetim, Asimetrik Bilgi, Back-to-Back Krediler, Kredilendirme Sürecinde Yapılan Bankacılık Hataları, İstihbarat Süreci, Kredi Değerlendirmesi ve Teminatlandırma olarak ifade edilebilir.

Holding Bankacılığı, doğrudan ya da dolaylı şekilde bir veya birden fazla bankaya farklı bir bankanın sahip olması veya söz konusu bankayı kontrol etmesi ya da söz konusu bankanın çoğunluk sermayesinin bir holding kontrolünde olması şeklinde ifade edilebilir (Takan, 2001: 21). Türkiye’de 1980’li senelerin başında holdingleşme ve beraberinde de holdinglerin banka sahibi olma istek ve çabalarında artış gözlemlenmiştir. 1990’lı yıllarda ise mevzuatta gerçekleşen değişikliklerle birlikte çıkarılan Katma Değer Vergisi ayrıcalığıyla leasing şirketleri, kaynak kullanımı destekleme fonu kesintisi ile faktöring şirketleri sermaye piyasası mevzuatının sürüklediği zorluklarla aracı kurumlar, sigorta primlerinden uygulamaya konulan serbest ile sigorta şirketleri bankaların bünyelerinde kendilerine yer bulmaya başlamıştır.

Holding Bankacılığının olumsuz yanları aşağıdaki gibi açıklanabilmektedir (Takan, 2001: 21-22).

- Firmalar arası rekabete dahil olan holdingler, bankası olmayan holdinglere oranla düşük finansman maliyetleri ile çalıştıklarından rekabet eşitsizliği orataya çıkmaktadır.

- Holdingler finansman sorunu yaşadıklarında söz konusu finansman ihtiyaçlarının karşılanması için Bankalar Kanunu’ nu dikkate almadan da işlem yapabilmektedirler.

- Yine aynı şekilde holding finansman sıkıntısına girmesi halinde holding sahipleri sahip oldukları bankadan holdinglerine yüklü miktarda fon aktarımı yapabilmekte ve bu da uzun vadede bankaları iflasa sürüklemektedir.

- Kredilerin belli bir müşteri ya da birbirleriyle bağlantılı olan birden fazla müşteri üzerinde yoğunlaşması kredi kurumunun ödeme kabiliyetini etkileyerek bir risk yoğunlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Bu tarz bir yapılanma ve kredilendirme ilişkisinde gerek banka gerekse holding firmalarında yaşanacak bir bozulma, diğer firmaları ve holdingin mali yapısını da etkileyebilecektir. Bu durumda holding firmalarına kredi kullandıran bankanın mali yapısı diğer firmalardan daha çok etkilenebilecektir.

- Bankalar veya mali kurumların sahipleri veya yöneticilerine verdikleri kredilerin takibi konusunda hassas olmadıkları bilinmektedir. Bu durumda potansiyel kredi kayıplarını beraberinde getirebilmektedir (Mıshkın, 2000: 2-3).

Banka yönetimi⁵ ve kredilerden sorumlu yöneticilerin kredi politikası ve yönetimi çok önemli bir husustur. Kredi kullandırımına bakışları, tecrübeleri, teminat alımına yönelik alacakları kararlar, firma seçimi, kullanılacak kredinin tutarı ve fiyatlandırma hususlarında sergileyecekleri tutumlar, kredi yönetimi ve sorunlu kredilerin boyutu hakkında belirleyici olacaktır (Selimler, 2006: 21).

Bankalar ile kredi müşterileri arasındaki bilgi paylaşımı konusunda bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Kredi müşterileri kendi ile ilgili bankaya nazaran daha doğru bilgilere sahiptir bu durum asimetrik bilgi olarak adlandırılmaktadır. Bu bilgi 2 soruna sebep olmaktadır. Bu sorunlar ters seçim ve ahlaki çöküştür (Mıshkın, 2000: 2-3). Ters seçim saklı bilgidir kaynaklanan bir seçimdir. Ahlaki tehlike de sözleşme gerçekleştirildikten sonra ortaya çıkan ve saklı faaliyetten kaynaklanan bir kavramdır. Saklı faaliyeti de ticari ilişkilerde bir tarafın diğer tarafın faaliyetinden haberdar olmamasıdır (Varian, 1993: 609-610).

Kredi müşterisi, bazı durumlarda aldığı krediyi proje için değil başka amaçlar için kullanabilir. Bankalardan teşvikli şekilde alınan farklı kredilerin işletme dışında harcanması bu kullanıma bir örnek olarak gösterilebilir. Büyük bir risk almak isteyen insanların yüksek faizli olsa dahi borçlanma açısından daha istekli oldukları görülebilir. Çünkü, aldıkları kredinin geri ödenmesiyle daha az ilgilenmektedirler. Borç verenler, bu sebepten ötürü büyük olasılıkla istenmeyen sonuçlarla karşılaşlar ya da hatalı seçilmiş borçlularla ilgilenmek mecburiyetinde kalırlar. Bu nedenle, borç veren insanların yüksek faizle borç vermeden kaçınmaları gerekliliği doğabilir. Borçluların kalitesi ve durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olunmadığından yüksek faiz ile borçlanmak isteyen kişilerin borcunu geri ödemeleri konusunda tereddütleri bulunmaktadır. Böyle bir kişinin daha az güvenilir bir borçlu olmasından çekinilir. Bundan dolayı borç verenler, kötü kredi risklerinden iyisini seçip ayırmak için asimetrik bilgi sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar (Mıshkın, 2000: 2-3).

⁵ Banka yönetimi ile hem banka sahibi hem de bankanın üst düzey yöneticileri yani bankayı yöneten ve banka politikalarını yönlendiren kişiler kastedilmektedir.

Ahlaki tehlike, işlem hayata geçtikten sonra oluşmaktadır. Yüksek risk taşımakta olan projeler borçluları yatırım konusunda teşvik ederken öte yandan projenin başarısız olması halinde zararın çoğunluğuna borç veren katlanmak durumunda kalacaktır. Borçlu kişi aynı zamanda kendi çıkarları doğrultusunda fonları haksız bir şekilde kullanabilmekte, çalışma ve görev konusunda lakayt davranabilmekte ve sadece şahsi menfaatini gözetip karlı olmayan projelere yatırım yapabilmektedir. Bundan dolayı borç verenin bakış açısından borçlunun istenmeyen faaliyetlere eğilmesi, risk sebebidir. Borç verenler çoğu zaman borçlular üzerinde kısıtlamalar koyarlar ve böylelikle borç alanlar geri ödeyemeyecekleri borçlar için daha dikkatli davranırlar. Ahlaki tehlikeden kaynaklanan borç alan ve borç veren arasındaki çıkar ilişkisi, birçok borç verenin daha az borç vereceğini işaret eder ve bu borç verme meblağının da yatırımın optimal düzeyin altında seyredeceği anlamına gelmektedir (Mışkım, 2000: 2-3).

Risk yönetiminin etkinliği açısından belirsizliği azaltan bir bilgi ağının oluşturulması oldukça önemlidir. Kredi işlemlerindeki bilgiler risk yönetim sürecinin verileri niteliğindedir.

Risk yönetimi hususunun başarısı bakımından belirsizliği azaltan etkin bir bilgi ağı meydana getirilmelidir. Kredi işlemlerinde amaca uygun bilgiler risk yönetimi için veri niteliğindedir. Sıklıkla karşılaşılan uygulama ise kredi portföyünün eksik bilgi ile oluşturulmasıdır. Risk kontrolü ve yönetiminde sorumluların bilgi toplama işlemleri şansa bırakılmamalı, sistematik bir süreç oluşturulmalıdır (Berk, 2000: 6).

Türk bankacılık sisteminde Risk Santralizasyonu, Protestolu Senetler ve Karşılıksız Çıkan Çeklerin kayıt altına alınması, bankaları kredi kullandırırken hatalı seçim yapmaktan alıkoymaya yönelik uygulamalardır. Bu tür sistemlerin eksik oluşları verilerin yetersizliği, firmalar hakkında daha az bilgiye sahip olunması dolayısıyla, bankaların firmanın krediyi kullanması konusunda daha az bilgiye sahip olmasına yol açar (Selimler, 2006: 23).

Bankaların mali tablolarını ve yapılarını bozacak şekilde grup şirketlerine finans sağlamaları, bu işlemleri sınırlayıcı birtakım tedbirler alınmasına sebebiyet vermiştir. Ortaklara, iştiraklere verilecek krediler 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun Kredi Sınırları 54. Maddesi ile sınırlamalar getirilmiştir. Ancak, kaynak sağlamakta

zorlanan reel sektör şirketleri, diğer grup bankalarıyla karşılıklı kredi işlemleri (back to back credit) yaparak kredilerini finanse etme imkânı elde etmektedirler.

Grup şirketlerinin aşırı şekilde finansmanı sonucunda meydana gelecek risk yoğunlaşması, bankaların aktif kalitesi için önemli bir risk unsurunu meydana getirmektedir. Holding şirketlerinin yasal sınırlamaları aşmak için grup bankalarından backtoback kullanmaları, bankaların aktif kalitesi ve kredi riskleri açısından önemli bir sorunu oluşturmaktadır (Selimler, 2006: 23).

“Kredi pazarlaması, kredilendirilecek firma seçim ve kredi şartlarının belirlenmesi süreci, kredinin kullandırımında meydana gelebilecek sorunların belirlenmesinde etkili bir süreçtir.” (Berk, 2000: 6). Söz konusu süreçte banka işletme arasındaki kredi ilişkisi başlamadan önceki hata, değerlendirme ya da gerekli tespitlerin gerçekleştirilmemesi sorunlu kredinin ilk aşamasını oluşturmaktadır.

Bu süreçte yapılan hatalar başlıca şunlardır (Selimler, 2006: 24-25); “

- Borçlunun Hakkında Yapılan İstihbaratın Yeterli Olmaması
- Finansal Tabloların Yetersiz Analizi
- Kredinin Amacının ve Geri Ödeme Kaynağının Yetersiz Analizi
- Firma Seçiminde Hata
- Yanlış Kredi Yapılandırılması
- Teminatların Eksik ve Hatalı Alınması (Seval, 2000: 4-5; Özen, 2002: 3)
- Müşterinin çeşitli yollardan kredi tahsisini gerçekleştirmeye çalışması
- Müşterinin kaybedilmesinden çekinilmesi
- Banka yönetiminin kredi verilmesi konusunda aceleci ve zorlayıcı tutumu
- Kredilendirme sürecinde bankalar arası rekabetin kredi şartlarının belirlenmesi üzerine olumsuz etkileri

• Kredilerin, firmaların talebi yerine daha çok bankalar tarafından önerilen bir hizmet haline getirilmesi.

İstihbarat işlemi “kredi değerliliğinin tespiti ile riskin azaltılması amacıyla, gizlilik ve tarafsızlık göz önünde bulundurularak bankalar tarafından şahıslar ya da firmaların ahlaki ve mali durumlarını doğru olarak tespit edilmek üzere çeşitli kaynaklardan yapılan bilgi toplama ve değerlendirme işlemidir.” Şeklinde tanımlamak mümkündür. Müşterilerin ya da potansiyel müşteri olan işletmelerin ekonomik, hukuki, ahlaki durumlarını, iş konusundaki yeterlilik ve girişimciliklerini, sektör ve

ekonominin mevcut durumu çerçevesinde değişik ve inanılır kaynaklardan saptamasını ve izlemesini amaçlamaktadır (Ziraat Bankası Mevzuatı, 2004: 10).

Yeterli bilgiye ulaşamayan durumlarda piyasadaki zayıf ekonomik sistemlerden mevcut riski fiyatlandırılmamaktadır. Riskin doğru şekilde tanımlanıp fiyatlandırılması piyasadaki katılımcıları yatırım kararı açısından etkilemektedir.

İstihbarat gerçekleştirilerek müşteri hakkında bilgi toplanır, analiz edilir ve firma hakkında karar verilir. Müşterinin ödeme alışkanlığı, gelir düzeyi ve dalgalanmaları, ikamet, medeni hali, müşteri imajı ve referanslar, müşteri varlıkları ve sunabileceği teminatlar, firma ile ilgili çevrelerin firma hakkındaki görüşleri önemlidir. Müşterinin kredi değerliliğinin belirlenmesinde 5K kuralından hareket edilebilir. 5K kuralında yer alan maddeler; karakter (character), kapasite (capacity), kapital (capital), koşullar (conditions) ve teminatlar (collateral)'dır.

Karakter, müşterinin ödeme alışkanlıklarını ve dürüstlüğünü gösterir. Kapasite, belirlenen vadelerde firmanın ödeme gücünü ifade eder. İşletme sahip ve yöneticilerinin işe hâkim olmaları, yetenekli ve öngörülü olmaları, belirsizliklere ve gelir dalgalanmalarına karşı duyarlı olmaları diğer bir ifade ile planlı çalışma alışkanlığına sahip olmaları. Kapital, işletme aktiflerinden borçları çıkarıldıktan sonra kalan net varlığı göstermektedir. 5K kuralına göre firma değerlendirilirken öncelikle karakterine bakılır. Karakter iyi ise müşterinin kapasitesine bakmaktadır (Selimler, 2006: 26).

Kapasite, yetersiz ise teminat alınarak müşteriler kredilendirilebilir. Söz konusu kriterler birlikte şöyle değerlendirilebilir (Berk, 2000: 173):

- + Karakter + Kapasite + Kapital: Kredi riski çok düşük.
- + Karakter + Kapital – Kapasite: Kredi riski orta.
- + Kapasite – Karakter – Kapital: yüksek riskli müşteri.”

Kredinin sorunlu statüye geçmesi halinde kredilendirmeden önceki süreçte yeterli istihbaratın yapılmamış olması sorunlu hale gelen kredinin tasfiyesini de zorlaştırmaktadır (Özgül, 1998: 12). Kredi değerlendirmeleri banka ile firma kredi ilişkisinde firmanın talep ettiği kredi türü, vadesi, tutarı, kullandırım şartlarının değerlendirilmesi ile bankanın tespitleri sonucu onaylanan kredi türü, vadesi, tutarı, kullandırım şartlarının karşılaştırılarak değerlendirilmesidir. Bu işlemdeki amaç; talep edilenler ile değerlendirme sonucu belirlenenlerin uygunluk göstermesidir. Bunun

dışındaki tüm ihtimaller firma ya da banka açısından birtakım sorunlar beraberinde getirebilir.

Kredi süreci firma başvurusu ya da bankanın firma ile çalışmayı talep etmesiyle birlikte başlar. Bu aşamadan söz konusu firmanın yer aldığı sektörün analizinin de iyi yapılması önemlidir. Kredi talebinde bulunan firmanın istihbaratı yapılırken firmanın içinde bulunduğu sektörün de ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi gereklidir.

“Özellikle firmaya uygun kredi türünün tespit edilmesi, vadesinin belirlenmesi sürecinde sektör analizi önem taşımaktadır. Sektörün bilinmesi, cari, likitide, finansman oranı gibi bankacılıkta firma analizlerinde kullanılan rasyoların o sektöre daha akılcı uygulanmasını sağlayacaktır.” (Selimler, 2006: 27).

Elde edilen veriler doğrultusunda gerçekleştirilecek mali analiz ve istihbarat sonucunda firmaya kredi onaylanması söz konusu olacaktır. Bu süreç içerisinde firmaya uygun kredi türü ve işletmeye gerekli tutarın onaylanması büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü farklı kredi türü ile söz konusu firmanın ihtiyacını karşılamayacak ya da ihtiyacından fazla şekilde onaylanıp kullandırılan krediler işletme açısından rasyonellik göstermez. Bu durum işletmede atıl fonların oluşmasına neden olabilmekle birlikte yeterli kaynağı sağlayamaması ve faaliyetlerini gerçekleştirememesine de sebep olmaktadır. Ayrıca yanlış kredi türü seçilmesi firmanın likiditesini de olumsuz yönde etkileyerek ödemelerde sıkıntıya sebebiyet verebilir (Selimler, 2006: 27-28).

Kredilerin vadelerinde ödenmemesi halinde bankaların, alacağın tahsil edilebilme olasılığını artırabilecek en önemli unsur alınan teminatlardır. Kredi onayı aşamasında dikkat edilmesi gereken söz konusu teminatların niteliği piyasa değerlerinde meydana gelebilecek dalgalanmalar, nakde dönüşüm kolaylığı ve süresi gibi konular dikkate alınması gereken hususlardır.

Hali hazırda bir kredi değeri sahip olan işletmeye kullandırılacak kredi için gerekenden fazla miktarda teminat talep edilmesi veya firmanın bunazorlanması rasyonel bir durum olarak karşılanmaz. Bununla birlikte yalnızca vereceği teminat göz önüne alınarak kredi kullandırımı yapılması da doğru değildir. Buradaki amaç, kredi kullandırım sürecinin kredilendirme ilkeleri çerçevesinde ve etkin bir biçimde yürütülmesidir. Teminatın belirlenmesin dikkat edilemsi gereken nokta söz konusu firmanın kredi değerliği ve alacağı kredi ile doğru orantılı şekilde olmasıdır. “Alınacak olan teminatı nakde çevirmenin süresi, piyasa değerinde oluşabilecek dalgalanmalar,

kredilerin takip hesaplarına aktarılması ile bilançoda meydana gelebilecek olumsuzluklar, takipteki kredinin tahsili için izlenecek süreç ile emek ve zaman kaybı dikkate alınmalıdır. Kredilerin sorunlu duruma gelmelerinin ardından teminatın nakde dönüştürülerek bankaya olan firma borçlarının tasfiyesi amaçlanmaktadır. Yeterli ve nitelikli teminat, sorunlu hale gelmiş bir kredi için bankaya güvence sunmaktadır.”

B. Kredi Kullanımı Sürecini Etkileyen Etmenler

Kredi kullanımı sürecini etkileyen etmenler; denetim, izleme yöntemlerinin yetersizliği, kredi riskinin şeffaf olmaması, kredi yoğunlaşması, belirsizliğin artması, ekonomik koşullar-finance krizler ve muhasebeleştirme uygulamaları ile açıklanabilmektedir.

Türkiye ekonomisinde bankacılık sektöründe bulunan yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu hususunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu hususta; 1999 yılının Haziran ayında yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu kanunla ilgili uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na devredilmiştir.

19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasayla bankalarla ilgili olarak kuruluştan tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun yetkisine bırakılmıştır. Böylece BDDK’nın özerk statüsü sağlamlaştırılmıştır. Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinde birleştirilerek, Kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.⁶

Türk Bankacılık sektöründe bankaların denetimi etkin bir şekilde 5411 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, İç Kontrol Sistemi, Banka Müfettişleri ve Bağımsız Denetim Kuruluşları tarafından yapılmaktadır.

⁶ BDDK, BSYP Gelişme Rapor (V), İstanbul, (2002), s.2

Etkin bir denetimin, risk oluşturabilecek eylem ve durumları önceden tespit edecek bir özelliğe sahip olması gerekmektedir. Fakat söz konusu teftişler geçmişe yönelik iken denetimler gerçekleşen riskler üzerinden yapılmaktadır. Bunun yanı sıra riskin artmasının önüne geçilmiş ya da ortaya risk çıkmamış da olabilmektedir. Teftişlerin eksik yönleri de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun mevcut yönetmeliği ile iç denetim daha etkin hale getirilmiş, Teftiş Kurulu Müfettişlerinin ileriye yönelik çalışmalar yapması imkânı artırılmıştır (Selimler, 2006: 30).

5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun İç Sistemlere İlişkin Yükümlülükler başlıklı 29. maddesinde; *“Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler.”* denilmektedir. (BDDK, Bankalar İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, m.29)⁷

30. Maddede iç Kontrol Sistemi ve 32. Maddede İç Denetim Sistemi (banka müfettişleri) düzenlenmiştir. *“Bankalar bütün birim, şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi kurmak zorundadır. Bu çerçevede, faaliyetlerin mevzuata, ana sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu banka müfettişleri tarafından denetlenir.”* denilmektedir. (BDDK, Bankalar İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, m.30)⁸

Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile iç denetim sistemi etkinleştirilmiş, bankalarda ortaya çıkabilecek risklerin erken tespiti v buna bağlı olarak da önlemler geliştirilmesine imkan sağlamıştır.

“Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” 08.02.2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren, bankaların bünyelerinde etkin bir iç denetim sistemi kurmaları ve karşılaştıkları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine imkân verecek etkin bir risk yönetimi sistemi kurmalarına ilişkin

⁷ BDDK, Bankalar İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, m.29, 01.11.2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁸ BDDK, Bankalar İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, m.29, 01.11.2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

usul ve prensipler belirlenmiş ve söz konusu sistemlerin etkin bir şekilde işleyişini takiben bu yönetmelik çerçevesinde bankacılık sisteminin banka faaliyetleri bazında risk odaklı olarak gözetimi hedeflenmiştir. Bankalar, Temmuz 2001 tarihinden itibaren Yönetmelik çerçevesinde yapmış oldukları faaliyetleri ve organizasyonel hazırlıklarını üçer aylık dönemler itibariyle raporlamakta ve bu raporlar düzenli olarak değerlendirilmekte ve gelişmeler yakından izlenmektedir.”⁹

01.02.2002 tarihinde bağımsız denetimin ilkeleri ile bağımsız denetim yapacak kuruluşlarının yetkilendirilmesine ilişkin iki ayrı yönetmelik yayımlanmıştır;¹⁰ “

- Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik ile; bağımsız denetim yapılırken uyulacak ilke ve esaslar uluslararası denetim standartları ile uyumlu ve daha detaylı bir biçimde yeniden düzenlenmiştir.

- Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik ile; söz konusu kuruluşların yetkilendirilmelerine ve yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Bankalarda kredi kullandırımı arttıkça, problemlı kredilerin de oransal olarak artması beklenir. Bunun yanında, uygulamada bir kredinin batışından önce belli bir yaşam eğrisi izlediği de saptanmıştır. Normal şartlarda verilmiş kredilerin kullandırımından itibaren iyi izlenmesi, banka-fırma ilişkilerindeki durum, fırma ve ortaklarının ödeme gücü hakkındaki işaretleler değerlendirilmelidir. Kredinin vadesinde tahsili hakkında fikir verebilecek her türlü verinin değerlendirilmesi, yakından izlenmesi, kredinin tahsili ve sorunlu hale gelmeden önce önlem alınabilmesi için önemlidir. Sorunlu kredilerin bankalara olan maliyetleri ve dolayısıyla ülke ekonomisi üzerindeki etkileri dikkate alındığında, gelecekte problemlı kredi haline dönüşecek kredileri önceden belirleyecek modellerin geliştirilmesi oldukça önem kazanmaktadır. İleriye dönük bir yaklaşımla hazırlanacak modeller, kredilerin problemlı hale gelmeden belirlenerek, tahsil edilmesini sağlayacak önlemler alınmasına ve sorunların çözülmesine yardımcı olabilecektir” (Polat, 1995: 34).

⁹ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, İstanbul, Şubat 2002, s.25

¹⁰ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, İstanbul, Şubat 2002, s.25-s.26

Mali kurumlar tarafından yapılan bilgilendirmelerin güvenilirliğini ve kalitesini geliştirmek için, takipteki krediler ve bunlar için ayrılan karşılıkların raporlanması, kredilerin niteliklerine göre sınıflandırılması konusunda detaylı uluslararası talimatların oluşturulması ve bunlara uyulmasına ihtiyaç vardır. Uluslararası bankacılık sektöründe yapılacak düzenlemeler ile sektörde belli kurallar çerçevesinde standartlaşma yaratılacağından özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kırılganlıkların azalmasına fayda sağlayacaktır.

Kredi değerlemesi, kanuni takipteki krediler için karşılık ayrılması ve kredi riski bilgilendirmesi hakkında sağlam uygulamalar konusunda ortak bir görüşün olmayışı, analistlerin, piyasa düzenleyicilerinin, gözetim otoritelerinin mali kurumların faaliyetlerinden doğan riskleri değerlendirilmelerine ciddi şekilde engel olmaktadır (Selimler, 2006: 33). Özellikle gelişmekte olan ülkelerin, uluslararası düzeyde rekabet edebilme arzusunun ve büyüme yönlü eğiliminin yüksek olması nedeniyle agresif bir politikalar benimseyebilmektedir. Bu yönlü büyüme eğilimine bağlı olarak da ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin, risk algılarının farklılık göstermesi bankacılık sektöründe uluslararası standart politikalar üretilmesini zorlaştırmaktadır.

Çeşitli ülke uygulamalarındaki tecrübeler, yetersiz kredi risk yönetiminin banka iflasları ve bankacılık krizlerine yol açan en önemli faktörlerden biri olduğunu göstermektedir. Bu nedenle kredi risklerinin yapıları ve kredi risk yönetimi uygulamalarının yeterliliklerini içermek üzere bankaların kredi risk profillerine ilişkin bilgi, piyasa katılımcıları ve denetim otoritelerinin bankaların mevcut durumlarını, performanslarını ve uzun dönemdeki faaliyetlerini sürdürebilme yeterliliğini değerlendirmeleri hususunda son derece öneme sahiptir. Bu bilgi aynı zamanda tüm bankacılık sisteminin etkinliği ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Basel Komitesi aşağıda verilen beş temel alanda bankaların doğru ve yeterli ölçüde kamuoyunu bilgilendirmeleri gerektiğini belirlemiştir (Ağaoğlu, 2000: 8).

- Muhasebe politikaları ve uygulamaları
- Kredi risk yönetimi
- Kredi riskleri
- Kredi kalitesi
- Gelirler

Risk dağılım ilkesi, finans sektöründe faaliyet göstermekte olan tüm kurumların uymak zorunda oldukları temel prensipler arasında yer almaktadır. Bu aşamada kural olarak kredi kurumlarının risklerini tek bir müşteriye yüklemek yerine müşteriler arasında dağıtmalarının daha sağlıklı bir işletme yöntemi olduğu kabul görmektedir. Tercih edilen bir tek müşteriye yüksek miktarda kredi kullandırımı yerine birden fazla müşteriye farklı farklı meblağlar halinde kredi kullandırımının gerçekleşmesidir. Anlaşılabacağı üzere burada söz konusu risk miktarı kredi alanın ödeme gücü üzerinden değil verilecek kredi miktarı üzerinden belirlenmektedir. Dolayısıyla, büyük kredi terimi ile kredi alanın ödeme gücü yetersizliği kastedilmemektedir. Kredi kurumlarının tek bir kişiye belirli bir meblağın üzerinde kaynak sağlamamaları daha çok ön plana çıkmaktadır (TBB, 1998: 74).

Birçok ülkede uygulanmakta olan büyük risk limitleri ise genellikle kredi açan bankanın sermayesi ile ilişkilendirilerek ifade edilmektedir (TBB, 1991: 7). Türkiye'de de 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun "Kredi Sınırları başlıklı 54. maddesi uyarınca; “Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılabilir kredilerin toplamı özkaynakların yüzde yirmi beşini aşamaz.” ... “Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı özkaynakların sekiz katını aşamaz.” denilmektedir (Selimler, 2006:34).

Bankacılıktaki temel prensiplerden biri de risk çeşitliliği sağlanmasıdır. Ödeme güçlüğü çeken banka örneklerinin çoğunluğunu ise kredi risklerine yoğunlaşan bankalar oluşturmaktadır. Söz konusu riskler farklı şekillerde oluşabilmekte ve benzer karakterdeki yüksek miktar kredilerin mevcut olması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Bankanın portföyünde tek bir şirket, bağlantılı şirketler grubu, özel bir şirket veya sektör, coğrafi bölge, yabancı bir ülke veya ekonomileri arasında sıkı ilişki bulunan bir grup yabancı ülkeye verilmiş büyük miktarda dolaylı ve doğrudan krediler varsa yoğunlaşma söz konusudur. Bununla birlikte benzer vadeleri olan kredilerin fazla olması durumunda da yoğunlaşma yaşanmaktadır. Portföyde yer alan krediler arasındaki karmaşık ilişkilere bağlı olarak farklı yoğunlaşmalar meydana gelebilmektedir. Ayrıca risk yopunlaşmasında yalnızca kredilendirme faaliyetleri ile değil borçluya ilişkin banka açısından risk teşkil eden tüm faaliyetleri ile ilişkili olarak

ele alınmaktadır. Yoğunlaşma oranının yüksekliği söz konusu bankayı da olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2006: 35).

Bankalarca kullanılan kredilerde risk yoğunlaşmasını önlemek için bir gruba kullanılacak kredi limitlerinin hesabında hem doğrudan hem de dolaylı krediler birlikte ele alınarak ve risk grubu tanımlaması yapılmaktadır. Banka hissedar ve iştiraklerinin de aynı risk grubu içerisinde değerlendirmeye alacağı düzenlemeyle banka kaynaklarının belirli gruplara yoğunlaşmasını engellenecek, bankaların aktif yapısını emniyet, seyyaliyet ve verimlilik ilkelerine göre sağlamlaştırmaları temin edilecektir.

Gerçek ya da tüzel kişiye doğrudan ya da dolaylı yoldan verilebilecek kredilerin toplam özkaynakları en fazla yüzde 25'i sınırlandırılmıştır. "Bir risk grubuna kullandıkları kredi toplamı Bankalar Kanunu'ndaki sınırlamaları aşan bankalar, bu risk grubuna dâhil gerçek ve tüzel kişilere yeni kredi kullandıramayacaklardır. Ayrıca, bankaların sınırlamaları aşan tutarı kademeli olarak 2006 yılı sonuna kadar gidermeleri öngörülmüştür "(BDDK, 2002: 24-25).

Mali piyasalarda belirsizliklerin önemli bir şekilde artması borç verenlerin iyi kredi risklerini kötülerinden seçip ayırmasını daha da zorlaştırır. Borç verenlerin hatalı seçim ve ahlaki tehlike sorunlarını çözmedeki azalan güçleri onları daha az borç vermeye iter, bu durum da yatırım ve toplam üretimde bir azalma olacağını ifade eder. Belirsizliklerin bu şekilde artması, belli başlı finansal ya da finansal olmayan kurumların başarısızlığında, çöküşünden ya da bir ekonomik daralmadan ileri gelmektedir (Erişah, 2002: 28).

Bankaların faaliyette bulunmalarının temel nedeni kardanır. Söz konusu karın elde edilmesindeki en önemli gelir kaynakları ise kredi faizleridir. Kredi kullanımının bankalar açısından önem taşımasının nedenlerinden biri olarak da bu durum gösterilebilir.

Kar etmek için de en önemli gelir kalemi kredilerden alınan faizlerdir. Bu nedenle, kredi kullandırmaları bankalar için önemlidir. Bununla birlikte özellikle piyasadaki krizlerin yaşandığı dönemlerde firmaların kredi talepleri ne kadar artıyorsa bankaların kredi kullandırmaya yönelik istekleri de bir o kadar azalmaktadır. Çünkü o piyasa şartlarında kullanılan kredilerin geri ödenememe ihtimalleri oldukça yüksektir (Selimler, 2006: 37). Bu dönemlerdeki yaşanan belirsizlikler, ve yetersiz

gelecek tahminleri sebebiyle, yanlış firma seçimine, hatalı kredi türü, vadesi, TL veya yabancı para kredi seçimine neden olabilmektedir.

Normal ekonomik koşullar, sistemik riskin bulunmadığı durumlara işaret etmektedir. Sistemik bir kriz olduğunda, mali sorunlar ekonominin tümüne yayılmaktadır. Parasal ve döviz krizi türünden krizler mali sektörde yaşanan sorunlar nedeniyle meydana çıkmalarına karşın, makroekonomik rahatsızlıklar da banka aktif kalitesini zayıflatıp bankaların iflas etmelerinde etkili olabilmektedir (TBB, 1998: 22).

“Bankalarının mali sistemdeki özel bir önemi de şudur; bankaların borç verme kabiliyetleri zayıflatılırsa borç verme işlemleri genel olarak azalacak ve sonuçta ekonomide bir gerileme ve daralma başlayacaktır. Finansal araçların bilançolarındaki bir bozulma gerçekten onların borç verme dinamiklerini engelleyecek ve dolayısıyla mali krizlerin artmasında önemli bir rol oynayacaktır.” (TBB, 1998: 22).

Bankalarca verilen kredilerin, takip hesaplarına aktarılması yani sorunlu hale gelmesi banka bilançolarını olumsuz etkilemekte, dolayısıyla mali verileri bozuk bir banka da sonuçta riski düşük işlemlere yönelecektir. Bu kapsamda, en riskli işlem olan kredi verme işlemlerinde azalmaya gidecek, kar marjı düşük ancak risk düzeyi sıfıra yakın işlemleri seçebilecektir (Selimler, 2006: 37-38).

Bankaların THP ve Karşılıklar Yönetmeliği kapsamında, kredilerin mevcut durumlarını değerlendirerek muhasebeleştirilmemeleri halinde bilançolarının aktif yapısı, karlılıkları ve sermaye yeterlik oranı olduğundan daha olumlu görünecektir. Ancak, sorunlu hale gelen kredilerin takip hesaplarına aktarılması konusunda bankaların gerekli özeni göstermedikleri yapılan denetimlerde ortaya çıkmaktadır (Selimler, 2006: 38).

II. SORUNLU KREDİLERİN ETKİLERİ VE KREDİNİN ZAMANINDA TAHSİL EDİLEMEMESİ DURUMUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

Bir banka kredi tahsis ederken daima çok yüksek ve çok düşük risk arasında bir ara yol bulmaya çalışmaktadır. Eğer banka çok düşük düzeyde risk üstlenmeyi tercih ediyorsa pazardaki önemli fırsatları da elinden kaçıracaktır. Bunun yanı sıra pazarda kaçırılan fırsatların maliyeti batan bir krediden çok daha az soruna neden olacaktır.

Yüksek riskli ve sorunlu kredilerin bankaya olan maliyetleri şöyle sıralanabilmektedir (Şahbaz, 2010: 59):

- Sorunlu kredilere tahsis edilen fonlar, daha yüksek getirili alternatif alanlara yönlilemez.
- Sorunlu krediler daha yakın takibi gerektirmekte, sonuçta daha yüksek idari giderlere yol açmaktadır.
- Yöneticilerin zamanlarını daha verimli alanlarda kullanmalarını engeller.
- Bankanın imajı ve piyasadaki ismi zedelenecek bu da bankanın büyümesini ve gelişmesini olumsuz olarak etkileyecektir.
- Sorunlu krediler hukuki konularda önemli ölçüde uzmanlığı gerektirmekte ve yüksek düzeyde hukuki giderlere neden olmaktadır.
- Sorunlu kredi miktarı yüksek olan bankalarda, düşük getiri ve sınırlı büyüme çalışanların moralini olumsuz olarak etkilemektedir.
- Banka bilançosunun aktif kalitesi ve kompozisyonu bozulur.
- Bankanın likitidesi bozulur.
- Sorunlu krediler nedeniyle banka özel karşılık ayırmak zorunda kalır.
- Karlılık ve sermayede olumsuz etki oluşturur
- Şube karlılığını olumsuz etkiler
- Bankanın aktif-pasif yönetimi olumsuz etkilenir

Belirtilen bu olumsuz etkilere ek olarak kullanılan kredilerin vadesi geldiğinde tahsil edilmemesi ve hatta takip hesaplarına aktarılmış olması söz konusu bankayı hem güvenilirlik hem likidite hem de yeniden kaynak yaratımı açısından olumsuz etkilemektedir. Yaşanan Bankacılık krizleri, genellikle bankaların bilançosunun aktif tarafından kaynaklanmaktadır. Bankaların aktif kalitesinin bozulmasına yol açan sorunlu kredilerin oranının tehlikeli bir şekilde artması krizlerin habercilerinde biri sayılır (Turhan, 1999:2).

“Bilançonun aktifinde kasa, banka, menkul kıymetler yanında krediler, özel karşılıklar ve TOA hesapları da yer almaktadır. Banka bilançosunun yapılacak incelemesinde, nakdi kredilerin TOA hesaplarına aktarılması sonucu, bilançonun aktif tarafında krediler tutarı düşecek, TOA tutarları artacak, buna bağlı olarak TOA’ daki tutarlar için karşılık ayrılması sonucu özel karşılık tutarı artacaktır ”(Şahbaz, 2010: 60).

Aktif-pasif yönetimi ile kredi riski arasındaki etkileşim karşılıklıdır. Kredi riskinin aktif-pasif yönetiminde yarattığı en önemli etki, oluşan sorunlu kredilerin aktifleri dondurmasıdır. Sorunlu kredilerin beklenmedik ölçüde artması, bankanın dışarıdan algılanmasını da olumsuz yönde etkileyecek ve kredibilitesini düşürecektir (İşcan, 2003: 7).

Tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının artması kredi portföyünün kalitesinde, yani aktif kalitesinde bozulmaya neden olmaktadır. Bankanın aktifleri içerisinde krediler önemli yere sahip olduğu için, başarılı bir kredi portföyü bankaya sağlam bir aktif yapısı olarak geri dönecektir. Sorunlu Krediler/Toplam Krediler rasyosu, toplam krediler içinde sorunlu kredilerin payını vermektedir. Bankalar bu oranın mümkün olduğunca küçük olmasını istemektedirler. Dolayısıyla bankaların sorunlu kredi miktarının artması, aktif kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır (Milli, 2008: 57).

Bankacılık sektöründeki genel eğilime göre, takipteki kredilerin toplam kredilere oranının %5'i aşmadığı durumlar olağan karşılanmakla beraber, bu oranın artması banka için de riskin artması olarak kabul edilmektedir (Takan, 2002: 46). Bankalar geri ödenmeyen krediler için karşılık ayırarak bu karşılıkları net faiz gelirinden düşmektedirler. Bu durum, bankaların karını azaltıcı bir etki yaratmaktadır (Okay, 2002: 104).

Sermaye yeterliliğini ölçmek amacıyla sermaye yeterlik oranı kullanılır. Bu oran, risk ağırlıklı aktifler ile öz sermayeye katkı sermayenin eklenip sermayeden yapılan indirimlerin çıkarılmasıyla elde edilen sermaye tabanı arasındaki ilişkiyi ölçmektedir. %8' lik ödeme gücü oranı asgari bir oran olarak belirlenmiştir. Bu oranın ölçülmesindeki amaç, bankanın sermaye tabanının risk ağırlıklı aktiflerini ne ölçüde karşıladığını ölçmektir. Sermaye yeterliliği fonksiyonel olarak bir bankanın riske açıklığının ifadesidir (Atan, 2002: 16).

Yukarıda da belirtildiği üzere bu yüzde 8'lik ödeme gücü oranı asgari bir oran olup yetkili makamların daha yüksek bir seviye tespit etmeleri mümkündür. Bir bankanın sermaye yeterlilik rasyosu kredi zarar karşılıkları kararlarına doğrudan bağlıdır ve sonuç olarak sermaye yeterlik düzenlemeleri kredi zarar karşılıkları üzerinde de direkt etkiye sahiptir (Şahbaz, 2010: 64).

Risk tabanlı sermaye gerekliliğinin varlığı, bir bankanın kullandığı kredileri arttırabilmesi için kredinin taşıdığı riske bağlı olarak sermayesini de arttırması gerekmektedir. Bu kısıtlama, bankaların üstlenebilecekleri risk düzeyini, buna bağlı olarak da kullandırabilecekleri kredi miktarını sınırlandırmaktadır. Risk tabanlı sermaye yeterliliği rasyosu, bankaların üstlendiği risk düzeyini kontrol altında tutarak yüksek risk taşıyan kredilerin kullandırılması sonucu oluşacak zararların önüne geçmektedir. Dolayısıyla, sorunlu kredilerin ekonomide yarattığı dalgalanmaların önlenmesine katkı sağlamaktadır (İnan, 2001: 3-8)

Bankaların sorunlu kredi miktarları kabul gören orana kıyasla arttıkça söz konusu banka için riskin artması ile birlikte hem bankacılık sektörü hem de ülke ekonomisi olumsuz yönde etkilenmektedir. Sorunlu kredilerin banka finansal tablo ve sermaye yeterlilik rasyosuna , aktif kalitesine, likidite oranlarına da olumsuz etkisi olması nedeniyle Bankaların finansal piyasalardaki kırılganlığı da artmaktadır.

III. SORUNLU KREDİLERİN BANKACILIK AÇISINDAN ÖNEMİ

Gelişmekte olan ülkelerde bankaların, finansal sistem açısından önemli bir rolü bulunmaktadır. Finansal krizlerin yaşandığı ülkelerde, bankacılığın bu krizlerden etkilenmemesi için sistemin oldukça güçlü olması gerekmektedir. Spekülatif bunalımlar, temel yapının zayıf ve birikimlerin yetersiz olduğu koşullarda ortaya çıkmaktadır (Top Mavili, 2008: 14).

Kriz yaşanan ülkede, bankacılık sektörünün bu krizden kurtulmasında söz konusu ülkenin merkez bankasının önemli bir rolü vardır. Bankaların ve özellikle bankacılık sektörünün kredibilite değeri, göstergeleri, bankaların yaşadıkları krizi yenmelerinde belirleyici birer unsurdur (Öker, 1999: 27). Bankacılık kesimini etkileyen finansal krizler, bankaların etkinlik ve verimlilikten uzak çalışmasına yol açmakla kalmaz, kurumsal yapıda da bozulmalara neden olur. Bankacılık krizlerinin yayılma etkisinin, diğer kesimleri etkilemesi sonucunda, sorun makroekonomik kararlılığı etkileyecek hale gelir. Bu bağlamda krizin maliyeti, bankacılık kesiminin iyileştirilmesinin bütçeye yükü ve onun ulusal gelirdeki payı ile sınırlı kalmayıp, gerçek anlamda daha büyük boyutlara ulaşmaktadır.

Türkiye ekonomisi finansal küreselleşmenin de etkisiyle özellikle 1990'ları giderek sıklaşan aralıklarda yaşadığı bir bunalım süreci içinde geçirmiştir. Bu süreçte kısmi istikrar programları uygulamaya konmuş olsa da bunların kalıcı bir başarısı olmamış ve ulusal ekonomi, yaşanan bu bunalımlardan olumsuz yönde etkilenecek ciddi bir daralma sürecine girmiştir (Top Mavili, 2008: 14).

1998 yılının ikinci yarısından itibaren derinleşen ekonomik bunalım, bir yandan söz konusu dışsal şokların, bir yandan da 1990'lı yıllar boyunca sürdürülen dışa bağımlı yapay büyüme stratejisi ile çarpık toplumsal bölüşüm ve birikim mekanizmalarının bir sonucudur (Yeldan, 2001: 157-158).

Devlet özellikle 1990 yılı sonrasında ulusal ekonominin yönlendirilmesi işlevini tamamen yitirmiş ve bir topyekûn reform stratejisi ile makroekonomik istikrarı yeniden oluşturabilmek yerine, ekonominin birikim önceliklerini doğrudan doğruya kısa vadeli dış sermaye girişlerinin özendirilmesine dayandırarak, kısa süreli ve yapay büyüme kazanımları üzerine kurmayı tercih etmiştir. Bu tercih ulusal ekonomiyi tamamen konjonktürel ve dışsal olgulara bağımlı duruma getirmiş ve ekonominin kısa çevrimli, mini büyüme-krizistikrar sarmallarına maruz kalmasına neden olmuştur. Bu süreçte kamu kesimi borç servisi yükü sürdürülemez boyutlara ulaşmış; kamu kesimi, tasarruf ve yatırım yapamaz hale gelmiş, özel kesim birikimi tercihleri giderek reel üretici kesimden uzaklaşarak, spekülasyon rantier tipi birikim alanlarına yönelmiş ve işgücü piyasalarında marjinalleşme ve kuralsızlaştırma artarken, toplumsal gelir dağılımı da ciddi biçimde bozulmaya itilmiştir (Top Mavili, 2008: 15).

Dolayısıyla, 1999 yılı sonuna gelindiğinde, Türkiye ekonomisinde bir topyekûn reform stratejisi, kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede hazırlanan Ocak 2000 "Enflasyonu Düşürme Programı" uygulamaya konmuş ancak daha bir yılını tamamlayamadan ülke ekonomisi yeni finansal bunalımlarla karşı karşıya kalmıştır (Yıldırım, 2003: 3).

2001 Şubat krizi ile finansal sektör likidite krizi yaşamış bazı bankalar fona devredilmiş, IMF kredisi kullanılarak finansal sektöre kaynak yaratılmış ve krizin atlatılmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Bankacılık krizleri sonrasında faiz oranlarının artması ve yerel para biriminin değerinin düşmesi, borç yükünün ve riskten korunmayan borçluların riskinin artmasına ve sorunlu kredilerin hızla çoğalmasına yol

açmaktadır. Sorunlu kredilere bağılı zararların ekonominin hemen her kesimi üzerinde olumsuz etkileri olması finansal kesimde yeniden yapılanma gereğini doğurmaktadır.

Yüksek riskli ve sorunlu kredilerin bankaya olan maliyetleri şöyle sıralanabilir (Takan, 2002: 346);

- Sorunlu kredilere tahsis edilen fonlar, daha yüksek getirili alternatif alanlara yönlilemeyecektir.
- Sorunlu krediler daha yakın ilgi ve ileme gerektireceğinden daha yüksek idari giderlere yol açacaktır.
- Sorunlu krediler yöneticilerin zamanlarını daha verimli alanlarda kullanmalarını engelleyecektir.
- Bankanın imajı ve piyasadaki adı zedelenecek bu da bankanın büyümesini ve gelişmesini olumsuz etkileyecektir.
- Sorunlu krediler hukuki konularda önemli ölçüde uzmanlığı gerektirmekte ve yüksek düzeyde hukuki giderlere neden olmaktadır.
- Sorunlu kredi miktarı yüksek olan bankalarda, düşük getiri ve sınırlı büyüme çalışanların moralini olumsuz etkilemektedir.
- Sorunlu kredilerin normal kredilere oranı çok fazla olursa bankanın, çalışmasına son verilmesi ile karşı karşıya kalınabilir.

Türk bankacılık sisteminde görülen ilk iflaslar, dünya ekonomik bunalımından dolayı artan tahsili gecikmiş alacaklardan kaynaklanmıştır (Ağaoğlu, 1989: 286). Sorunlu kredilere ilişkin sorunların artması bankaya olan maliyetlerini arttıracığından söz konusu bankayı iflasa kadar götürebilmektedir. Bu durum ülke ekonomisini de olumsuz etkileyen etmenlerden biridir.

IV. SORUNLU KREDİLER YÖNETİMİ

Kredi veren kurumun, kredi kullandırışından sonra üç seçenek meydana gelmektedir. Birincisi müşterinin kredi sözleşmesindeki şartlara göre krediyi ödemesidir. İkincisi de kredi tahsilinde meydana gelen gecikmeler sebebiyle, kredi yeniden müşteri lehine yapılandırılır ve kredi tahsil edilmeye çalışılmaktadır.

Üçüncüsü ise söz konusu kredi, sözleşme koşullarına uygun tahsili yapılamamaktadır ve sorunlu kredi haline dönüşmektedir (Bekçioğlu, 1986: 45-46).

Kredi veren kurumun kredi kullandırışından sonra, kredi ödemelerini yakından takip etmemesi ve erken önlem alma zamanını geciktirmesi ile krediler sorunlu hale dönüşebilir. Bu durumun önemli sebeplerinden biri; problem meydana gelmeye başladığı anda müdahale edilmemesidir. Bu durum problemlerin giderek büyümesine ve olası zararların artmasına neden olmaktadır. Kredi veren kurumun söz konusu kredinin sorunlu olduğunu tespit ettiği anda yakından takip etme ve gerekli önlemleri alması gerekmektedir (Şahbaz, 2010: 66).

Sorunlu kredilerin tahsil edilebilmesi için öncelikle nedenlerinin iyi araştırılması gerekmektedir. Söz konusu şirket ya da şahısların bankalarla olan geçmişi gözden geçirilmeli ve şirket ise çalışma politikaları incelenmelidir. Bu çalışmalar sonucunda sorunlu kredilerin sebepleri saptanmalı ve ona göre çözüm yolları aranmalıdır (Top Mavili, 2008: 44).

Sorunlu kredilerin tahsil edilmesi, uzun süren ve detay gerektiren hukuki prosedürlerin olduğu bir süreçtir. Sorunlu kredilerin transferi, tahsilatın profesyonelleşmiş kuruluşlarca yapılması, bankaların kendi temel faaliyetlerine odaklanmalarına olanak vermektedir (Mesutoğlu, 2001: 3).

Tahsilâtı geciken veya yapılamayan kredilerin zamanında tespiti, olası zararların azaltılması ve donuk alacak haline dönüşen kredilere karşılık ayrılması bankaların mali bünyeleri bakımından zorunlu olarak yapılmaktadır. Karşılık ayırma sürecinin başlaması ile bankaların mali durumu muhasebe ve finansal tablolarına yansıtılmaktadır (Polat, 1995: 31).

Bu bilgilerden hareketle sorunlu krediler yönetiminde bankaların önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Sorunlu kredi yönetimi sürecinin etkin bir biçimde yürütülmesi ve en az zararla atlatılması için kredi veren bankanın kredi kullandırımı yaptığı andan itibaren ilgili kredi ve ödemeleri yakından takip ederek temkinli bir yaklaşım ile olası aksama ve sorunlara müdahale etmeye hazır olması gerekmektedir.

A. Karşılık Ayırma

Bankaların kullandığı nakit ve nakit olmayan kredileriyle diğer alacaklarının nitelikleri ve bu alacaklar için ayıracağı karşılıklar ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesi, bu sebeple kredi ve diğer alacakların niteliğine uygun karşılıkların belirlenerek muhasebe ve finansal tabloların açıklık ve doğruluk ilkeleri gereğince yansıtılmasıdır (Demiralp, 1991: 51-52).

Bankaların sorunlu kredi haline gelmiş alacakları için karşılık ayırması zorunluluğu vardır. Bankaların sorunlu krediler karşısında izleyecekleri yollar hukuki prosedürlerle belirtilmiştir.

Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik 30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanmıştır. (Bu tarihten önce Bankalar Kurulu kararı ile yayımlanmaktaydı.)

Değerleme, Muhasebeleştirme ve Raporlama Esas ve Usulleri başlıklı Madde 10-1(e) Bu Yönetmeliğin 5. maddesine göre;

“donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontlar, ilgili faiz geliri hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde ters kayıtla düzeltilir veya iptal edilmesi suretiyle kapatılır. Tahakkuk ettirilen faizler borçludan nakden tahsil edilmiş ise bu tutar iptal edilemez.”

Temmuz 2001’de kredi zararları rezervleri ve karşılık ayrılması Avrupa Birliği Standartları ile uyum bağlamında, kredi zararları rezervleri ve karşılık ayırma zorunluluğu ile ilgili düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelere göre krediler ve diğer alacakların detaylı bir biçimde beş kategoride sınıflandırılması gerekmektedir. Bunlar (Türkiye Kalkınma Bankası, 2006: 11)

- Standart Alacaklar
- İzlemedeki alacaklar
- Tahsilat İmkânı Sınırlı Olan Alacaklar
- Tahsili Şüpheli Alacaklar
- Zarar Niteliğindeki Alacaklar

Kredide veya teminatta düzenli tahsilinin yapılamaması durumunda söz konusu alacak “Standart Alacak” durumundan çıkartılmalıdır. Kredinin tahsilatı 180 günü geçer ise son üç kategori olan, geri dönmeyen krediler, kategorisine alınmalıdır. Krediler için ayrılması gereken karşılık oranı %20 ile başlamaktadır. Eğer borçlar bir yıllık ödenmeme süresine ulaştı ise borcun tamamı karşılık ayrılmalıdır. Bu özel durumların yanında her kredi için yüzde 5 oranında ve olası tüm alacaklar için binde 1 oranında karşılık ayrılmalıdır (Türkiye Kalkınma Bankası, 2006: 11).

Karşılık ayırmaya ilişkin esas ve usuller yayımlandıkları kurum ve tarihler şöyledir:

- “3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun 32. maddesine ilişkin Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkında 85/10128 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 11 Aralık 1985 tarih ve 18955 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

- 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun 32. maddesine İlişkin Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkındaki 85/10128 sayılı Karar’da Değişiklik yapılmasına İlişkin 87/11440 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 11 Şubat 1987 tarih ve 19369 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

- “Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkındaki 04.05.1988 tarih ve 88/12937 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 23.05.1988 tarih ve 19820 sayılı Resmi Gazete ‘de yayınlanarak 31.03.1988 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş ve 31.12.1997 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafında 3182 sayılı Bankalar Kanunu’na ilişkin 4 no.lu tebliğ ile 88/12937 sayılı Karara açıklık getirilmiştir.”

- “11.01.1998 tarih ve 23227 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan 97/10497 sayılı ‘Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar’ ise 31.12.1997 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca, 17.02.1998 tarih, 23261 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 sayılı tebliğ ile 97/10497 sayılı Karar’ın uygulamasına açıklık getirilmiştir.”

- 14.08.1999 tarih, 23786 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 99/13202 sayılı ‘Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında

Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar' ve tebliği ile 97/10497 sayılı Karar ile 1.no.lu tebliğde değişiklikler yapılmıştır.

- *“21.12.1999 tarih, 23913 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanan 99/13761 sayılı 'Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar' ise 01.01.2000 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur.”*

- *“31.03.2000 tarih ve 24006 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanan 'Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karara İlişkin 1 Sayılı Tebliğ', 99/13761 Bakanlar Kurulu Kararı'nın uygulamasına ilişkin temel esasları belirlemek, uygulamaya açıklık kazandırmak ve ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermek amacıyla yürürlüğe girmiştir.”*

- *BDDK tarafından 'Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik' 30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.05.02.2002 tarihli Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin Genelge ile Yönetmeliğe açıklık getirilmiştir.*

- *Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (31 Ocak 2002 tarih ve 24657 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır) ile 24448 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan yönetmeliğin 9.maddesinde değişiklik yapılmıştır.*

- *Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (31 Aralık 2002 tarih ve 24980 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır) ile) ile 24448 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan yönetmeliğin 12.maddesinde değişiklik*

yapılmış ve 01.01.2003 tarihinde itibaren yürürlüğe konulmuştur.”(Selimler, 2006: 54-56).”

Bankalar, kullandırdıkları kredilere belirli oranlarda karşılık ayırarak kredi portföylerindeki değer kayıplarını mali tablolarına yansıtarak olası muhtemel kredi kayıplarına karşı tedbir alma amacıyla BDDK’nın belirlediği yasal çerçeveler içerisinde karşılık ayırmak zorundadırlar. Bankalar ayırdıkları karşılık ile sorunlu kredilerinin takibini yaparak banka aktiflerini kontrol altında tutarak kredi politikalarına yön verebilmektedir.

B. Teminatlandırma

Bankalar kullandırdıkları kredilerin zamanında ödenmemesi halinde, alacaklarını tahsil etmek için başvurdukları mümkün yöntemden birisidir. Bu yöntemler; ipotek, kefalet, hazine bonosu, nakit ve diğer banka teminatları çoğunlukla başvuru çeşitleridir. Bu teminatların daha kredi onay döneminde piyasadaki durumları ve likidite oranları araştırılmalı ve buna göre dikkate alınmalıdır (Şahbaz, 2010: 68).

Teminatlandırma; sorunlu kredilerin tahsil edilememesi durumunda gösterilen teminatlar nakde dönüştürülerek, borçların tasfiye edilmesini sağlamaktadır. Nitelikli ve yeterli teminatlar banka için sorunlu kredi karşılığında iyi bir güvence anlamına gelmektedirler (Selimler, 2006: 28). Teminatlandırma oranlarında meydana gelecek düşüş, kredi riskini arttıracak bir durumdur. Bir kredinin takibe düşmesi halinde ve ileride kredinin tahsilinin söz konusu teminatlardan sağlanması aşamasında, elde edilen tahsilatın düşük olmasına neden olacaktır (BDDK, 2005: 12).

Bankaların daha iyi karar alabilmeleri ve mevcut durumu doğru değerlendirebilmeleri için bankaların sahip oldukları riskleri ve mevcut mali durumu gibi ölçülebilir ve karşılaştırılabilir bilgiler yol gösterici olacaktır. Basel II sistemi bankaların bilgi işlem altyapısı ve risk yönetimi aşamalarının gerektirdiği örgütsel ve kurumsal yapılanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu uygulama sayesinde bankalar, kredi kullandıracakları müşterilerinin derecelendirme şirketlerinden aldıkları nota veya şirketlerin kendi derecelendirme sistemlerinin verilerine göre kredi verebilmektedirler.

Bu uygulama sonucunda işletmeler daha iyi kredi notu için iyileştirmelere gidecekler ve banka için olası risk daha azalacaktır (Top Mavili, 2008: 43-44).

Daha önce söz edilen teminatlardan farklı olarak Basel II sistemindeki teminatlar şöyledir :

- Nakit mevduat
- Altın
- Hazine Mevduatı
- Devlet Tahvili
- Gayrimenkul 1. Derece İpoteği
- Tapulu Arsa 1. Derece İpoteği
- Bankaların Finansman Bonosu

Basel II sistemi sayesinde bankalar, riskli işlemler gerçekleştirirken bu riskleri azaltacak teminatlara göre düzenlemeler getirebilecekleri yeni uygulamalar mümkün olabilmektedir. Bu uygulamaya göre borçlu dışındaki kişilere ait olan ipotekler veya mevduatlar teminat olarak gösterilememektedir. Basel II sisteminde öncelikle söz konusu olan teminatların üzerine ipotek tesis edilmesi, sorunlu kredilerin çoğalmasına sebep olmuştur (Şahbaz, 2010: 69).

Yukarıda da belirtildiği gibi sorunlu kredi yönetim sürecinde iki temel yöntem karşılık ayırma ve teminatlandırmadır. Bunlardan ilki kullanılan kredinin standart alacak durumundan çıkması halinde bankaların zorunlu olarak yapmaları gereken “karşılık ayırma” dır. Söz konusu karşılık ayırma her kredi için %5 oranında iken alacağın standart alacak durumundan çıkmasında ise %20’ ye çıkmaktadır. Bununla birlikte karşılık ayırmaya ilişkin esaslar kanun ve yönetmelikler ile belirlenmiştir. Bir diğer yöntem olan teminatlandırmada ise kefalet, ipotek, nakit ve hazine bonosu gibi farklı yöntemler devreye girmektedir. Bu yöntemde bankaların dikkat etmesi gereken nokta kredi kullandırım sürecinden önce (kredi onay döneminde) söz konusu teminatların likitide oranları ve piyasadaki durumlarıdır.

V. SORUNLU KREDİLERİN MUHASEBESİ

Türkiye’de 2000’li yılların başında özellikle bankacılık sektörünü etkileyen ekonomik kriz sonrası bankalar için krediler alanında bağlayıcı önlemler alınması

gündeme gelmiştir. Yaşanan kriz ve tedbir alınma gerekliliği bu konuyla ilgili çeşitli karar ve tebliğlerin yayınlanmasına neden olmuştur. Yaşanan kriz ve tedbir alma gerekliliği sorunlu kredilerin muhasebeleştirilmesinin önemini arttırmış olup buna bağlı olarak Karşılıklar Yönetmeliği'ne uygunluk ve Özel Karşılıklar olmak üzere iki ayrı mevzuat yayımlanmıştır. Bu başlık altında bu iki konuya değinilecektir.

A. Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Esas ve Usuller

Bankalar kullandıkları kredileri takip etmek ve değerlendirmek durumundadırlar. Bu sebeple bankalar, “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ten faydalanmaktadır. Böylelikle bankalar verdikleri kredileri niteliklerine göre gururlandırabilmekte ve bu alacaklar için ayrılacak karşılıklara ilişkin esas ve usullere göre düzenleyebilmektedirler.

Donuk alacak haline dönüşen krediler artık standart nitelikli kredilerden çıkartılıp, bu krediler için karşılık ayrılarak ilgili hesaba aktarılır (Selimler ve Eken, 2004: 415-416). Karşılıklar yönetmeliğine göre donuk alacak haline gelen krediler için ilgili dönemde faiz tahakkuku ve reeskont yapılamaz. Bu alacaklar için önceden belirlenmiş ve tahsil edilmemiş olduğu halde gelir olarak kaydedilmiş faiz tahakkuku ve reeskontu söz konusu faiz gelirleri hesabını ters hesaba aktararak aynı oranda borçlandırılmasıyla muhasebe kayıtları düzenlenir ve hesap kapatılır (Selimler, 2006: 79).

Bankalar verdikleri kredilerini muhasebeleştirirken beş grupta sınıflandırır.

- Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar
- Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar
- Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar
- Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar
- Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bankalar genel karşılıklara, ilk iki gruptaki kredilere, %1 - %2 civarı karşılık ayırmaktadırlar. Özel karşılıklarda ise; üçüncü gruba alındığı tarih itibari ile en %20'si, dördüncü gruba alındığı tarih itibari ile en %50'si, beşinci gruba alındığı tarihten itibaren

ile de %100'ne karşılık ayrılır. Eğer teminat alınmış ise bu oranlar teminat tutarları dikkate alınarak hesaplanır (Esin, 2017)

Özel Karşılıklar 180 numaralı hesapta izlenmektedirler. Yönetmeliğe göre sınıflandırılan Türk Parası/Yabancı Para Krediler ve Alacaklar üzerinden değerlendirilen pasif karakterli aktif bir indirim hesabıdır. Bu hesabın alt kalemleri olarak şu hesaplar kullanılır. (11.01.1998 tarih , 23227 sayılı Resmi Gazete)

- 18000 III. Grup Kredi Ve Alacaklardan
- 18001 IV.Grup Kredi Ve Alacaklardan
- 18002 V.Grup Kredi Ve Alacaklardan

B. Özel Karşılıklar Muhasebesi

Bankalar standart kredileri izlerken ve değerlendirirken 1. ve 2. grupta nitelendirilir. Bu krediler donuk alacak haline dönüştüklerinde ise 3. , 4. , ve 5. gruplarda sınıflandırılmaya başlanır. Yani standart kredi hesaplarından Tasfiye Olunacak Alacaklar hesabına aktarılırlar (Selimler, 2006: 81).

Normal işleyişteki krediler donuk alacaklara dönüştüklerinde ilk olarak; Tekdüzen Hesap Planı sınıfından alınarak 3. gruba aktarılır. Bu gruba alındığı tarih itibari ile kredi vadesi dikkate alınarak Nazım Hesap giriş kaydı yapılır. Daha önce de söz edildiği üzere 3. gruba aktarılması sebebiyle %20 oranında karşılık ayrılır. Bu hesapta bekleme süresi 90 gün olup vadesinden itibaren 180 gün geçmiş olmaktadır (Bahadır, 2019: 50).

Bu hesabın alt kalemleri olarak şu hesaplar kullanılır (11.01.1998 tarih , 23227 sayılı Resmi Gazete):

- 170 Tasfiye Olunacak Alacaklar /Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler Ve Diğer Alacaklar
 - 17000 Teminatsız Olanlar
 - 17001 I.Grup Teminata Sahip Olanlar
 - 17002 II. Grup Teminata Sahip Olanlar
 - 17003 III. Grup Teminata Sahip Olanlar
 - 17004 IV. Grup Teminata Sahip Olanlar

Normal işleyiş sürecinden donuk hale dönüşen kredi 1. ve 2. gruptan alınıp 3. gruba aktarıldıktan sonra %20 karşılık ayrılıp burada 90 gün bekleyecektir. 90 gün tahsil edilemeyen kredi 4. gruba aktarılır. Bu hesapta ayrılması gereken karşılık daha önce bahsi geçtiği üzere %50'dir ve beklemesi gereken süre 180 gündür. Fakat burada dikkat edilmesi gereken durum %20'lik kısmı daha önce ayrıldığı için geriye kalanı yani %30'u özel karşılık olarak ayrılacaktır.

- 172 Tasfiye Olunacak Alacaklar/ Tahsili Şüpheli Krediler ve

Diğer Alacaklar

- 17200 Teminatsız Olanlar
- 17201 I. Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17202 II. Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17203 III. Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17204 IV. Grup Teminata Sahip Olanlar (11.01.1998 tarih ,

23227 sayılı Resmi Gazete)

Donuk alacakların üçüncü ve son aşamasında ise; toplamda 180 gün 2. grupta bekleyen ve %50 karşılık ayrılmış olan alacak tahsil edilemediği durumda 3. gruba aktarılır. Alacak bu grupta kredi vadesinden itibaren 360 gün, 2. gruba aktarıldığı tarihten itibaren de 270 gün bekletilir. Ayrılacak karşılık oranı ise toplamda %100 olup, zaten önceden %50 karşılık ayrılmış olduğu için kalan tutar yani %50 oranında daha karşılık ayrılır.

- 176 Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

- 17600 Teminatsız Olanlar
- 17601 I.Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17602 II. Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17603 III. Grup Teminata Sahip Olanlar
- 17604 IV. Grup Teminata Sahip Olanlar (11.01.1998 tarih ,

23227 sayılı Resmi Gazete)

Daha önceden de söz edildiği gibi ayrılan karşılık oranları en az ayrılabilir oranları göstermektedir. Alacaklar donuk alacağa dönüştüğü halde banka tarafından direkt %100 karşılık ayrılabilir. Bu durumda muhasebe kayıtlarında 4. ve 5. gruplara aktarılırken zaten %100 karşılık ayrıldığı için karşılık ayırmadan muhasebeleştirilebilir.

Donuk alacak haline gelmiş alacaklar tasfiye olunacak hesaplara aktarıldığı aşamalarda tahsil edildiğinde yapılacak iptal işlemlerinin muhasebeleştirilmesi şöyle olmaktadır. Eğer tahsilat işlemi tavsiye olunacak hesaplara aktarıldığı yıl gerçekleşirse, açılan hesabın kapatılması 180 Özel karşılıklar hesabının tersine 820 – Karşılık ve Değer Düşme Giderleri hesabının borçlandırılması ile yapılmaktadır. Eğer tahsilat işlemi tasfiye olunacak hesaplara aktarıldığı yılı izleyen yıllarda aktarıldı ise, açılan karşılık hesabının iptali 790 Diğer Faiz Dışı gelirler ve alt kalemi olan 790.07 Geçmiş Yıl Giderlerine Ait Tahsilatlar borçlandırılarak yapılır (Bahadır, 2019: 47).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİN TASFİYESİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Sorunlu kredilerin yönetimi ve tasfiyesi sürecinde varlık yönetim şirketlerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde varlık yönetim şirketlerinin tanımı, amaçları ve türleri ile sorunlu kredilerin elden çıkarılmasında kullanımı ele alınmaktadır.

I. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Finans sektöründe yer alması 20. Yüzyılın ikinci çeyreğine kadar uzanan varlık yönetim şirketlerinin ilkinin Avusturya’ da kurulduğu bilinmektedir. 1929-1930’larda yaşanan ekonomik buhranla birlikte Avusturya ulusal bankası ve muhasebe firmasının iş birliğiyle bir şirket kurulmuştur. Kurulan bu şirket; yüksek kaliteli aktifler karşılığında büyük bankaların düşük kaliteli aktiflerini devralmakla görevlendirilmiştir. Devlet ve Merkez Bankasınca finanse edilen şirket ayrıca bankaların hisse senetlerini satın alarak bunlara sermaye katkısında da bulunmuştur”(Gör, 2012: 4).

A. Varlık Yönetim Şirketin Tanımı

Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik “1 Kasım 2006 tarihli Resmî Gazete’de” yayınlanan tanıma göre varlık yönetim şirketleri; “Varlık yönetim şirketi: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketleri, ifade eder.”

Varlık Yönetim Şirketleri, birçok ülkede birbirinden farklı zamanlarda ve farklı amaçlar doğrultusunda kurulan ve farklı görevler üstlenmekte olduklarından birçok tanım bulunmaktadır.

Bir tanıma göre; “Kamu bütçesine üçüncü kişilerin haksız fiillerinden kaynaklı oluşan yükün minimum seviyede tutulması, muvazaalı işlem yapan kişilerin bu işlemlerinden kaynaklanan zararları tazmin etmelerinin temini için, kamu alacağının tahsil edilmesi gerekmektedir. Bu tahsilatın yapılabilmesi için meydana getirilen yapılara ise varlık yönetim şirketi adı verilmektedir” (Ardıyok, 2005: 2).

DPT Uzmanı Mesutoğlu’ na göre ise; “Varlık yönetim şirketi, bankacılık sisteminin sorunlu aktiflerini sürekli olarak devralma görevini üstlenebildikleri gibi kamu otoritesine devredilen ve tasfiye edilen bankaların sorunlu varlıklarını bir defaya mahsus olarak temizlemekte, bir anlamda kötü banka olarak işlemekle de görevli olabilmektedir” (Mesutoğlu, 2001: 2-3).

Tanımlamalara göre varlık yönetim şirketleri kuruluş amaç ve zamanları ülkelere göre farklılık gösterse de bu şirketlerin temel fonksiyonu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların sorunlu alacaklarını devralarak yeniden yapılandırması ve tahsil edilmesidir.

A. Varlık Yönetim Şirketlerinin Gelişimi

Varlık yönetim şirketleri, bir önceki başlıkta da belirtildiği gibi ilk olarak Avusturya’ da kurulmuştur. 1929’ da Avusturya’ nın ikinci en büyük bankası Allgemeine Oesterreichische Boden Credit-Anstalt’ (BCA) ın da krizle karşı karşıya kalmasıyla birlikte bu durumun nedenleri araştırılmaya başlanmış ve temelinde yönetimin zayıflığı, aşırı kâr payı ödemeleri ile ihtiyatsız kredi büyümesi olduğu görülmüştür. Avusturya’ nın ana bankası Credit-Anstalt bankasının da BCA’ da iki yıl sonra krize girerek BCA’ yla birleşme yoluna gitmesi ve sorunlu krediler ve menkul kıymet portföylerine bağlı olarak sermayesi kadar zarar ilan etmesi her iki bankanın da batmasını istemeyen hükümeti önlem almaya sevk etmiştir (Erkan, 2015: 56).

Yukarıda ifade edilen bankaların içinde bulunduğu bu zor durumdan kurtarılması amacıyla Avusturya Ulusal Bankası ve bir muhasebe firmasının iş birliğiyle Revisionsgesellschaft varlık yönetim şirketi kurulmuştur. Bu şirket bilinen ilk varlık yönetim şirketi olarak literatürde yer almaktadır. Revisionsgesellschaft şirketinin temel görevi sorunlu varlıkları olan bankaların söz konusu varlıklarını devralarak yüksek kaliteli varlıklarla değiştirmek şeklinde tanımlanmıştır. Merkez

Bankası ve devlet tarafından finanse edilen bu şirket; bankaların hisse senetlerini satın alma yoluyla ilgili bankalara sermaye katkısında bulunmuş; zarar olarak kabul edildiğinden de kredi tahsilatlarına fazla önem verilmemiştir. Bunun nedeni temel amacın “varlıkların optimal şekilde yönetilip maksimum tahsilat ile elden çıkarılmasından çok, büyük bankaların devlet kaynakları kullanılarak sübvansede edilmesi” olmasıdır (Mesutoğlu, 2001: 2).

Varlık yönetim şirketlerinin Türkiye ekonomisinde yer almaya başlaması ise 2000 ve 2001 krizlerinin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması, Avrupa Birliği’ ne uyum sürecinde gerekli olan reformların gerçekleştirilmesi ve bankacılık sektörünün uluslararası standartlara uygun hale getirilmek istenmesi amaçları doğrultusundan gerçekleştirilen yeniden yapılandırma sürecinde olmuştur.

IMF’ nin Türkiye’ ye önerdiği bir model olan varlık yönetim şirketleri finansal kurum ortaklığıyla kurulan ve devlet eliyle kurulan olmak üzere Türkiye’de faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

II. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN AMAÇLARI

Varlık yönetim şirketlerinin amaçlarının net bir biçimde anlaşılabilmesi için öncelikle varlık yönetim politikalarına değinilmesi gerekmektedir. Bankacılık sistemlerinin yeniden yapılandırılmasındaki en önemli hususlardan biri olan sorunlu aktiflerin yönetiminin ilk aşaması sorunlu aktifin ‘*satış, iyileştirme, yeniden yapılandırma, zarar yazılması*’ şeklindeki dört kategoriden uygun olana yerleşecek şekilde gruplandırılmasıdır. Bu süreci (iyileştirme, satış...) kapsayan kurumsal düzenlemeler ve teknikler ise varlık yönetim politikaları olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu kategoriler ve açıklamaları ise aşağıdaki gibidir (Gör, 2012: 34-35);

Sorunlu Varlığın Satışı: Satış işleminin gerçekleşmesi için mevcut sorunlu aktiflerin satışlarının gerçekleştirilmesine uygun bir piyasanın olması ve yok ise de organize edilmesi gerekmektedir.

Sorunlu Varlığın İyileştirilmesi: Sorunlu varlıkların tamamı ya da bir kısmının geri alınması veya tasfiyesi olarak adlandırılan bu sürecin etkin bir biçimde işlemesi için yasal düzenlemeler ve prosedürler ile varlık ve varlıklara ilişkin piyasa değerlemesi konularındaki çalışmalar yapılmalıdır.

Sorunlu Varlıkların Yeniden Yapılandırılması: Yeniden yapılandırma sürecinin başlatılması için, yalnızca aktiflerin yapılandırılmasından elde edilecek getirinin söz konusu aktiflerin tasfiye edilmesinden elde edilecek getiriden daha fazla olması gerekmektedir. Yeniden yapılandırma hem alacaklıya hem de borçluya fayda sağlamaktır.

Sorunlu Varlığın Zarar Yazılması: Söz konusu sorunlu varlığın iyileştirmesi ihtimalinin düşük olduğu ya da iyileştirme maliyetinin defter değerinden fazla olduğu durumlarda defter değeri kadar tutar bilançoza zarar olarak yazılmaktadır.

Bu politikaları doğrultusunda varlık yönetim şirketlerinin amaçlarını aşağıdaki gibi dört kategoride toplamak mümkündür (Mesutoğlu, 2001: 4-5);

Finansal Sistemin Yeniden Yapılandırılmasını Kolaylaştırmak:

Varlıkların kalitesinde meydana gelen bozulmalar finansal kurumları zayıflatarak fonksiyonlarını yerine getirebilmelerini engelleyeceğinden varlık yönetim politikalarının amacı likitide yapılarını iyileştirerek ödeme gücü kazandırılması, kredi disiplininin artırılması ve güven sağlanmasıdır.

Sorunlu Varlıkların Tasfiyesinde Yüksek Geri Dönüşüm Oranının Sağlanması:

“Yüksek dönüşüm oranı her şeyden önce adalet amacıdır ve hükümetin, müdahale edilen finansal kurumların borçlarını üstlenmeye kalkıştığı durumda mükellefler üzerindeki yükü azaltabilir. Ödenmemiş borçların ve yeni kredilerin başarı şansı, borç verenlerin çoğuna güven vererek, dikkate değer bir fonksiyonu yerine getirir.” (Selimler, 2006: 126).

Sorunlu Varlıkların Tasfiyesinde Hızlı Bir Çözüm Elde Edilmesi:

Sorunlu varlıklar borçluların ve alıcıların kredibilitelerinde belirsizlik yaratacağından sorunlu varlıkların hızlı bir biçimde ve verimli olarak çözülmesi kaynakların yeniden dağıtılması sürecini de hızlandırmaktadır. Sorunlu varlıkların

elden çıkarılma hızının belirlenmesinde sözü edilen varlıklara ilişkin piyasa talebinin olup olmadığı, varlıkların nicelik, nitelik ve türleri, varlıklara sahip bankanın faaliyetlerini sürdürüp sürdürmediği göz önünde bulundurulmalıdır.

Varlık Piyasasının Normalleştirilmesi:

Piyasada normalin üzerinde sorunlu varlık bulunması, mevcut iyi varlıkları dışladığından ve buna bağlı olarak da aşağı fiyat baskısı oluşturduğundan olumsuz etkilenecek varlık piyasalarında etkin varlık yönetim politikaları ile piyasada ölçüt oluşturularak fiyat düşüş baskısının önüne geçilebilir.

III. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ TÜRLERİ

Günümüzde bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin çözümü ya da yeniden yapılandırılmasında varlık yönetim şirketlerine işleyişine çeşitli yöntemler olmakla birlikte temel amaç sorunlu kredilerin tahsil ya da tasfiye edilmesidir. Ülkelerin hukuki ve sosyo ekonomik durumlarına göre şekillenen varlık yönetim şirketlerinin şekillenmesinde kriz dönemleri de etkin rol oynamaktadır (Erkan, 2015: 57).

Varlık yönetim şirketi uygulamalarının ülkelere ve yapılara göre farklılık göstermesine bağlı olarak her ülkenin sosyo-ekonomik ve hukuki şartlarına bağlı biçimde farklı yapılarda varlık yönetim şirketleri bulunmaktadır. Bu farklı yapıları genel olarak *Merkezi varlık yönetim şirketleri* ve *merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri* olarak iki grupta toplamak mümkündür.

Tablo 1: Varlık Yönetim Şirketi Türleri

Kurum Tipi	Ülke Örnekleri
Merkezi VYŞ	- Güney Kore : KAMCO (Korea Asset Management Corporation) - Malezya : DANAHARTA - Çek Cumhuriyeti : Konsolidation Bank - Fransa : Consortium de Realisation (CDR) - Tayland : TAMC - Moğolistan : Mongolian Asset Realization
Banka Bazında VYŞ	- Finlandiya - İsveç : SECURUM - Çin - Tayland - Meksika
Tahsilatçı Banka Şeklindeki VYŞ	- Arnavutluk - Macaristan
Rehabilitasyon ve Tasfiye İle Birlikte Yürütülen VYŞ	- Meksika - Japonya - Slovenya - İspanya - ABD

Kaynak: (Erkan, 2015: 57)

Tablodan da görüldüğü gibi temel amacı sorunlu kredilerin tahsili veya tasfiyesi olan varlık yönetim şirketleri ülkelerin hukuki ve Sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık göstermekte Çek Cumh., Malezya, Fransa gibi ülkelerde merkezi varlık yönetim şirketleri faaliyet gösterirken; Finlandiya, İsveç, Arnavutluk, ABD gibi ülkelerde ise Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri faaliyetlerini sürdürmektedir. Aşağıda Merkezi ve Merkezi Olmayan Varlık Yönetim şirketlerinin detaylarına değinilecektir.

A. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin ortaya çıkışı kaynakların tek elde toplanarak birleştirilmesi yoluyla yönetimin kolay hale getirilmesiyle olmuştur. Bununla birlikte kaynakların tek bir şirkette daha etkili kullanılarak sorunlu varlıkların yeniden yapılandırılmasına da imkân vermektedir. Merkezi varlık yönetim şirketleri sorunlu kredilerin özel sektör tarafından yönetilmediği durumlarda kurulmaktadır. Ayrıca sorunlu kredilerin bankacılık sektörü tarafından halledilemeyeceği durumlarda da kullanılmaktadır (Gör, 2012: 11).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin temel amacı sorunlu varlıkları devralmak, yönetmek ve iyileştirmektir. Bununla birlikte özellikle kriz sürecinde mevduat

sigortası ve sermaye düzenlemesi gibi işlevleri de bulunmaktadır ve hükümetler tarafından gerçekleştirilen idari ve hukuki düzenlemelerle de işleri kolaylaşabilmektedir.

Tüm varlık şirketlerinde olduğu gibi merkezi varlık yönetim şirketlerinin de avantajları ve dezavantajları vardır. Bilinen ilk avantajı borçların ve borçluların kontrolünün tek merkezden olmasına bağlı olarak maliyetlerin düşmesi ve ölçek ekonomisinden faydalanmalarıdır. Bununla birlikte bilgi, kaynak ve teknolojilerin tek elde olmasına bağlı olarak yeniden yapılandırmanın kolaylaşarak etkin bir yönetimin sağlanabilmektedir. Varlık yönetim şirketlerinin bir diğer avantajı da “borçlu şirketlerle kredi veren bankalar arasındaki ilişki kesilip doğrudan borçlu ve varlık yönetim şirketi ilişkisi kurularak sorunlu kredilerin tahsil edilebilmelerinin kolaylaşmasıdır.” (Gün, 2012: 11).

Avantajlarının yanında varlık yönetim şirketlerinin dezavantajları da bulunmaktadır. Bunların birincisi zarar etme kaygısında olan bankaların sorunlu kredi tahsilini hızlandırmaya çalışmalarıdır. Öte yandan merkezi varlık yönetim şirketlerinin ortaklık yapıları ile büyüklükleri de bazı durumlarda dezavantaj olabilmektedir. Bir diğer dezavantaj ise devlete bağlı olanların siyasetten bağımsız olarak hareket edememeleridir. Merkezi varlık yönetim şirketlerini varlıkların tasfiyelerini amaçladıkları vade süresine göre uzun ve kısa olarak iki başlık altında toplamak mümkündür. Bu türler aşağıdaki gibi açıklanabilir (Gör, 2012: 12-13);

Kısa Vadede Varlıkların Tasfiyesini Amaçlayan Varlık Yönetim Şirketleri

Adından da anlaşılacağı üzere sorunlu varlıkların tasfiyelerinin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesini amaçlayan merkezi varlık yönetim şirketleridir.

Uzun Vadede Varlıkların Tasfiyesini Amaçlayan Varlık Yönetim Şirketleri

Sorunlu varlıkların yapılandırılmasında uzun vadeli yapılandırma araçları kullanan merkezi varlık yönetim şirketleridir. Aynı zamanda mümkün olan en yüksek değerden tasfiye edilmelerini de amaçlamaktadır. Bu merkezi varlık yönetim şirketi türünde öncelikle devralınan sorunlu krediler yapılandırılma durumlarına göre ayrılır

daha sonra ise türlerine uygun yöntem belirlenerek yeniden yapılandırma işlemi gerçekleştirilir.

B. Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar ve açıklamaları aşağıdaki gibidir (Bahadır, 2018: 115-117);

Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Varlık Yönetim Şirketi

Sorunlu varlık yönetimi yöntemlerinden biri de bankaların kendi içinde yalnızca sorunlu varlıkların yönetimine ilişkin ayrı bir birim oluşturulması olmakla birlikte diğer bir yöntem de yapılandırma sürecinin hızlandırılması amacıyla banka iştiraki şeklinde bir varlık yönetim şirketi kurmaktır. Bu varlık yönetim şirketleri türü ile kendini kurtarabilecek durumda olan bankalar küçülmelerine bağlı olarak faaliyetlerini daha rahat ve etkin devam ettirebilirken; kurtaramayacak durumda olanlar ise tasfiye işlemlerinde kolaylık elde edebileceklerdir (Gör, 2012: 13-14). Bu varlık yönetim şirketi türlerinin avantajları (Selimler, 2006: 133-134);

- Devlete değil bankaya bağlı olduğundan siyasi müdahalelere maruz kalma ihtimalinin daha düşük olması,
- Bankaların kendi müşterileri olmasına bağlı olarak onları daha iyi tanımaları ve kendilerine yüksek fayda sağlaması,
- Banka yönetiminin tahsili geciken alacaklar tasfiye konusunda deneyimli olmasına bağlı olarak tasfiye işlemlerinin daha verimli gerçekleştirilmesi şeklinde sıralanabilmektedir.

Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Varlık Yönetim Şirketlerinin dezavantajları ise şu şekilde ifade edilmektedir (Gör, 2012: 14);

- Finansman karşılığının zorlukla bulunması,
- Hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyulması ve bu düzenlemelerin eksik oluşu,
- Bankaları sorunlu varlıkları piyasa yada defter değerini aşabilecek fiyatlardan devredebilme ihtimali,

Mevcut Bankanın İyi Banka Kötü Banka Olarak Ayrılması Şeklindeki Varlık Yönetim Şirketi

“Tahsilatçı Banka” yöntemi olarak da bilinen bu merkezi olmayan varlık yönetim şirketi türünde sorunlu bankayı “iyi” ve “kötü” ayırımından geçirerek; “sorunsuz varlıkların toplandığı birimin (iyi banka) kurulduğu veya bankanın dışında bankanın bir iştirakinde bu sorunlu varlıkların toplandığı (kötü banka) görülmektedir.” Bu örneklerin ikincisi, tahsilatçı banka olarak adlandırılan bankanın görevi sadece sorunlu alacakların yönetimini ve tasfiyesini gerçekleştirmektir (Mesutoğlu, 2017: 7).

Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketi

Bu varlık yönetim şirketi türü, devletin kontrolünde olan bankalara ait varlıkları yapılandırıp tasfiye etmektedir. Örneğin; “ABD’de ticari bankaların kapatılması .ve tasfiyesinden sorumlu olan FDIC bu bankaların sorunlu krediler de dahil varlıklarını yönetmekle görevli bulunmaktadır. 1980’lerin sonlarında tasarruf ve kredi kuruluşlarının yaşadığı kriz sırasında kurulan RTC (Resolution Trust Corporation) benzer işlevleri yerine getirerek 1989-1995 döneminde yaklaşık 400 milyar dolar tutarında varlığı tasfiye etmiştir.” (Mesutoğlu, 2001: 7-8).

Kısacası amacı sorunlu kredilerin tahsil ve tasfiyesi olan varlık yönetim şirketlerinin farklı şartlara yönelik hizmet verecek şekilde birçok türü bulunmaktadır ve her bir varlık yönetim şirketi türünün kendi içinde avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır.

IV. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Bir varlık yönetiminin faaliyetlerini etkin bir biçimde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan birtakım önkoşullar ve sahip olması gereken özellikler bulunmaktadır. Söz konusu bu koşullar aşağıdaki gibidir (Şakar, 2004: 27); “

- İstikrarlı bir makroekonomik ortam,
- Uygun yasal sistem,
- Etkin mali düzenleme ve denetleme çerçevesi,

- Yansız vergi sistemi”

Varlık yönetim şirketlerinin işlevlerini etkin olarak yerine getirebilmeleri için operasyonel ve kurumsal anlamda sahip olması gereken özellikler ise şöyledir (Sipahi, 2003: 34-35);

Yasal Dayanak

Sorunlu varlıkların transferinde önceliklerin ve hakların açık olarak belirtilmesi, işlemlerin gerçekleştirilmesinden önce alınması zorunlu olan izinlerin ortadan kaldırılması, kamuya ait varlık yönetim şirketlerindeki yönetim kadrosunun ve çalışanların söz konusu varlıkları ucuz fiyata elden çıkardıklarına benzer iddiaların önüne geçebilmek adına yasal dayanağın sağlanması gerekmektedir.

Varlık yönetim şirketlerinin yönetim kurulu üyeleri gelebilecek siyasi müdahalelere karşı güçlü bir yapıya sahip olmalı borçluların baskılarına direnebilmeli. Bu durum özellikle kamuya varlık yönetim şirketlerinde daha da önemlidir.

Transferi Gerçekleşecek Varlıklar Seçilmesi ve Fiyatlaması

Varlık yönetim şirketlerine devredilmesi gereken ve devredildiği takdirde etkin olarak yönetilebilecek varlıkları ‘*sabit aktifler, büyük aktifler ve tasfiyeleri gereken krediler*’ olarak sıralanabilir. Söz konusu bu varlıkların fiyatlama işlemleri ise mümkün olduğunca piyasa değerleri üzerinden gerçekleştirilmelidir.

Teşvik Yapısı

Kazanç/zarar paylaşımı anlaşmalarını da içermek üzere teşvik yapısı, takipteki kredilerin yönetiminin rasyonelleştirilmesini ve iyileştirmenin azamileştirilmesini sağlamalıdır.

Kredi Verme

Varlık yönetim şirketleri sorunlu varlıkların etkin yönetilebilmesi için kredi verme fonksiyonuna sahip olmalıdır.

V. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN FONKSİYONLARI

Varlık yönetim şirketlerinin işlevlerini, '*varlığını sürdüremeyecek durumda olan finansal kurumların sorunlu varlıkların yönetilmesi ve tasfiyesi, varlığını sürdürebilecek finansal kurumların sorumlu varlıklarının yeniden yapılandırılması ve kamuya ait bankaların özelleştirilmesi*' şeklinde üç başlık altında toplanmaktadır (Erkan, 2015: 146).

Varlığını Sürdüremeyecek Durumda Olan Finansal Kurumların Sorunlu Varlıkların Yönetilmesi ve Tasfiyesi

Bu amaçla kurulmuş olan ve en bilinen kuruluş Amerikan Federal Mevduat Sigortası Kurumu (FDIC) dur. 1980' lerde Amerika Birleşik Devletleri' nde yüzlerce bankanın iflas ettiği dönemlerde FDIC, söz konusu bankaların sorunlu varlıklarının yönetimi ve tasfiyesi konusunda oldukça etkin bir performans sergilemiştir. Söz konusu dönemde FDIC, yönetimini devraldığı iflas eden bankaların tüm mevduatlarını ödeyerek faaliyetlerini sürdürmüştür.

Varlığını Sürdürebilecek Finansal Kurumların Sorumlu Varlıklarının Yeniden Yapılandırılması

Söz konusu sorunlu alacakların yönetimlerinin daha kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bankaların bünyelerinde farklı bir takip birimi yapılandırılması olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte sorunlu alacakların banka haricinde bağımsız bir kuruluşa devredilmesi de mümkündür. "Bu ayırımdan azami faydanın sağlanabilmesi için ise "kötü banka" operasyonel, mali ve hukuki olarak sorunlu bankadan ayrılmalıdır." (Selimler, 2006: 147).

Kamuya Ait Bankaların Özelleştirilmesi

Bu işleve verilebilecek en belirgin örnek Fransa’ daki devlet bankası Credit Lyonnais’ in özelleştirilebilmesinin kolaylaştırılması amacıyla French Consortium de Realization (CDR) söz konusu bankanın takipte olan kredileri sonradan oluşturulmuş bir iştirakine devredilmiş ve 1999 yılına gelindiğinde ise banka özelleştirme işlemi tamamıyla gerçekleştirilmiştir.

VI. SORUNLU KREDİLERİN TASFİYESİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ROLÜ

Önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi VYŞ, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri ve BDDK’ nin hazırladığı Varlık Yönetim Şirketleri’ nin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik ile belirlenen aşağıda sıralanan özelliklere sahip kuruluşlardır (Oy, 2009: 66).

- Mali kurumların sorunlu alacaklarını ve diğer varlıklarını satın alma,
- Söz konusu varlıkların satışlarını ve satın alınan alacakların tahsil edilmesi,
- Söz konusu alacakları yeniden yapılandırma, satın alınan alacakların tahsil edilebilmesi için borçlulara ek finansman sağlanması.

Varlık yönetim şirketleri “ödeme kabiliyeti bulunmayan ve/veya kısmen bulunan ve/veya tahsilatın olması gerekenden daha ileri bir tarihte yapılacağının anlaşıldığı ancak tüm bu olumsuzluğa rağmen kısmi de olsa tahsilat imkânı olan ve/veya varlıkları para eden şirketlerin borçlarını bankalara oranla daha uygun bir fiyatla satın alarak bu yolla bankalara belli bir kaynak aktarımı yapan ve daha sonra da söz konusu alacağın tahsilatını gerçekleştirmeye çalışırlar.” (Bahadır,2018: 108-109). Bunun sonucunda bankalar ve diğer mali kurumların gecikmiş alacakları satın alındığından söz konusu kurum ya da kuruluşların bilançoları bu varlıklardan arınmış olur. Bu durumda hem söz konusu kurumlar operasyonel maliyetlerden kurtulmuş olur hem de borçlu ya da ilgili kurumun üretmediği bir çözüm üreterek her iki tarafa da avantaj sağlarlar.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi sorunlu kredilerin hem banka içi sistemler ile hem de yasal düzenlemeler ile takibi gerekmektedir. Söz konusu bu süreç ilgili bankanın kredi kullandıran şubesinden genel müdürlüğüne uzanan uzun, zor ve oldukça maliyetlidir. Bu noktada varlık yönetim şirketlerin rolü göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Çünkü söz konusu sorun kredinin varlık yönetim şirketine devredilmesi ilgili bankayı bu uzun ve maliyetli süreçten uzak tutarak kendi esas faaliyetlerine odaklanmaları anlamında katkı sağlamaktadır. Öte yandan bu durumların düzeltilmesine ilişkin stratejilerin geliştirilmesi ve prosedürlerin belirlenmesine de yardımcı olmakla birlikte aynı tür varlıkların bir arada takibini de sağladığından sabit maliyetlerde de bir azalma olacak bir ölçek ekonomisi meydana çıkacaktır. Bu da ekonomik etkinliğin artması anlamına gelmektedir.

Finansal sektörde Varlık Yönetim Şirketlerinin yer alması kredilerin tahsilatları ve varlık satışlarına ilişkin yasal prosedürlerin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca sorunlu kredilerin bankalar tarafından değil de yalnızca bu amaçla kurulmuş kuruluşlar yani Varlık Yönetim Şirketlerinin tarafından yönetilmesi o varlıkların değerinin belirlenmesi ve satılması anlamında da oldukça önemlidir. Bu durumda hem söz konusu varlıkların oldukça düşük fiyatlarda satılmasının önüne geçilmekte hem de yeniden yapılandırma maliyetleri azaltılmaktadır. (Erkan, 2015: 65).

Sorunlu kredilerin bu alanda uzmanlaşan şirketler tarafından yönetilmesi, söz konusu varlıkları düşük maliyetle satın almalarından dolayı bankalara kıyasla müşterilere daha esnek ödeme koşulları sunabilmesine imkan sağlamaktadır. Bu da borçlu tarafın üzerine düşenleri yerine getirmesinde teşvik edici bir etkiye sahiptir.

Ekonomik krizlere, siyasal krizlere bağlı piyasada etkisini gösteren istikrarsızlık ortamında bankaların sorunlu kredileri artış göstermektedir. Bankalar sorunlu kredilerini yönetmek ve faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürebilmek için bir takım politikalar geliştirmiştir. Öncelikli olarak risk algısında değişikliğe giden bankalar aktifkalitesini bozan ve ayrılan yasal karşılık oranları ile likidite riski ile karşı karşıya kalan bu bankalar çok büyük operasyonel süreç gerektiren tahsil imkanı kısıtlı donuk alacaklarını belli bir iskontoya tabi tutarak varlık yönetim şirketlerine temlik etme ihtiyacı duymuşlardır. Bankalar bu satışlar ile 5. grupta izlenen tahsil imkanı kısıtlı alacaklarını elden çıkararak hem fon yaratma imkanı sağlamıştır hem de risk

tutarı kadar öz kaynaklardan ayrılan zorunlu karşılıklardan kurtularak sermaye yeterlilik rasyolarını iyileştirerek sorunlu varlıkları aktiflerinden çıkarma imkanı bulmuşlardır. Her ne kadar satışı yapılan sorunlu varlıklar faaliyet zarar olarak banka bilançosunda yer alsada bankaları büyük bir operasyonel süreçten arındırabilmektedir. Bankalar, bilançosundan dışarı çıkardığı sorunlu varlıkların yaratmış olduğu operasyonel süreci de bertaraf etmiş olmanın etkisiyle mevcut politikalarını etkin bir şekilde yürütebilme imkanı sağlayabilmektedir.

SONUÇ

Günümüzde bankalar bir yandan çeşitli risklere maruz kalarak faaliyetlerini sürdürürken diğer yandan söz konusu riskleri bertaraf etmeye çalışmaktadır. Bankaların güven duyulan kurumlar olması sebebiyle risklerin yönetimi onlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bankalar incelendiğinde, yabancı kaynak ağırlıklı olmalarıyla birlikte faize duyarlı kalemlere sahip olmasına bağlı olarak kredi kullandırımının 12 ay ve fazlası olmasına karşılık kaynak yapısının ortalama 3 ay civarında olmasının etkisiyle likidite riskiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir.

Diğer birçok sektörle ilişkili bir sektör olduğundan bankalarda meydana gelebilecek olumsuz durumlar hem bankaya kaynak sağlayan müşterileri hem de bankacılık faaliyetlerinden yararlanan işletme ve müşterileri de etkilemektedir. Çünkü ticari faaliyette bulunan firmalar faaliyetlerini gerçekleştirirken ihtiyaç duydukları finansmanı genel olarak banka kredileri ile temin etmektedir.

Bankacılık işlemleri ve riskleri incelendiğinde en riskli işlemlerin kredi verme olduğu görülmektedir. Bankaların kredilendirme yapmalarındaki temel amaç verimlilik, güvenilirlik kapsamında kredi kullandırmak, sorunlu hale gelen kredileri zamanında tasfiye etmektir.

Krediler çeşitli aşamalardan geçerek sorunlu hale gelmektedir. Müşteri ve banka arasında başlayacak olan kredi ilişkisi öncesinde söz konusu kredinin sorunlu hale gelebileceğine ilişkin bazı işaretler olabilir ve bankalar bunlara dikkat etmelidir. Çünkü sorunlu krediler bankaların sermaye yeterliliği ve karlılığına olumsuz etki etmekte ve sorunlu hale gelen kredilerin tahsil süreci de uzmanlık gerektirmektedir.

Günümüze kadar gelen süreçte yaşanan bankacılık krizlerinde en önemli benzerliğin, bankaların kredi portföylerinde meydana gelen kötüleşmeden kaynaklanan zararların varlığıdır. Kredi portföylerinde yaşanan bu sorunlar, bankanın mali tablolarını, olumsuz etkilemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankaların kırılabilirlik düzeylerinin yüksek olmasına da bağlı olarak sermaye yeterlilik rasyosu bozulmakta bunun sonucunda da söz konusu bankalar, kredi zararları için genellikle yeterli karşılık ayıramamaktadır. Sorunlu kredileri artan bankaların uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilen ülke kredi notu negatif yönlü etkilenmekte buna bağlı olarak da bankaların borçlanma maliyeti

artmaktadır. Borçlanma maliyetleri artan ülkelerde faiz oranları yükselir, yatırımlar azalır, tasarruflar artar, istihdam azalır. Bu olumsuz değişmelere bağlı olarak da ülkelerin makro ekonomik dengeleri de bozulmalar gösterir.

Bankaların sorunlu alacakları tahsil etmeleri için kullandıkları iki temel yöntem olduğu bilinmektedir. Bunlardan birincisi İngiliz Merkez Bankası' nın tasarladığı kurumsal borç yapılandırılması diğer adıyla “Londra Yaklaşımı” iken ikincisi ise sorunlu hale gelen kredilerin direkt olarak banka bilançosundan ayrılması ve tasfiye edilmesi konusunda uzman bir yapıya sahip varlık yönetim şirketlerine devredilmesidir.

Finans sektöründe yer alması 20. Yüzyılın ikinci çeyreğine kadar uzanan varlık yönetim şirketlerinin ilkinin Avusturya’ da kurulduğu bilinmektedir. 1929-1930’ larda yaşanan ekonomik buhranla birlikte Avusturya ulusal bankası ve muhasebe firmasının iş birliğiyle bir şirket kurulmuştur. Kurulan bu şirket; “yüksek kaliteli aktifler karşılığında büyük bankaların düşük kaliteli aktiflerini devralmakla görevlendirilmiştir. Devlet ve Merkez Bankasınca finanse edilen şirket ayrıca bankaların hisse senetlerini satın alarak bunlara sermaye katkısında da bulunmuştur.

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyetlerini etkin bir biçimde sürdürebilmesi için uygun bir yasal düzenlemeye, istikrarlı ilerleyen bir makroekonomik yapıya, etkin bir denetleme ve düzenleme yapısına, tarafsız bir vergi sistemine, transferi gerçekleştirilecek sorunlu varlıkların seçimi, fiyatlaması ve yönetimine ilişkin prosedürlerin belirlenmesine ihtiyaç duymaktadır.

Bankacılık sisteminde sorunlu kredilerin yönetimi ve varlık yönetim şirketlerine tasfiyesinin incelendiği bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerinin varlıklarını etkin ve başarılı bir biçimde sürdürebilmeleri için amaçlarını net bir biçimde belirlemesi, politik baskılardan kendilerini uzak tutması, ülke kaynaklarını etkin bir biçimde kullanması, kriz sürecinde kamuya yüklenen maliyetleri göz önüne alarak kamu menfaatine kararlar alınması gibi önemli konulara değinilmiştir.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, A. (1989). Türkiye’de banka işletmelerinin ekonomik analizi ve gelişme eğilimleri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ahmet Kılıçbay, Türk Ekonomisi, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985, ss.184-185.

Akbulut, T. (2003). Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi BSE, 7-8.

Aktaş, R. (2000). *Sorunlu Kredilerde Erken Uyarı Modelleri*, TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, İstanbul.

Alpay S. (2001). Kredi Tahsis Kredi Kontrol Risk İzleme ve Önleme Yöntemleri, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, İstanbul.

Ardıyok, Ş., TMSF’ nin Rolü: Türkiye’de Varlık Yönetim Kuruluşlarının Hukuki ve İktisadi Analizi, *Legal Hukuk Dergisi*, Eylül 2005, Sayı 33.

Ataçoğlu, H. (2006). Kredi Riski Takibi, Sorunlu Krediler ve Erken Uyarı Sistemleri, *(Doktora Tezi)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE.

Atan, M. (2002). Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, *(Doktora Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayşe Öker, “Latin Amerika’da Bankaların Kredibilite Değeri ve Bankacılık Krizinin Çözümünde Merkez Bankalarının Rolü”, *İktisat Dergisi*, Sayı: 87, 1999, s.27.

Bahadır, C. (2018). Sorunlu Kredilerin Yönetiminde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü ve Türkiye Uygulaması, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Bekçioğlu, S. (1986). “Banka İşletmelerinde Problemlili Kredilerin Önlenmesi (1). *İ.Ü. İşletme Fak. Muhasebe Ens. Dergisi*, Sayı:12.

Berk, N. (1999). *Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, İstanbul: Esbank T.A.S. Yayınları.

Berk, N. (2000). *Kredi Yönetimi*, 3.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

DALDAL ŞULE. *Neoliberalizm, Finansallaşma ve Emek Piyasaları*. JOEEP Journal Of Emerging Economies And Policy.. Cilt 1. sf 85-104, 2016.

Demiralp, S. (1991). 90'lı Yıllarda Türk Bankacılığının Gündemindeki Konular ve Öneriler, Ankara: T. Bankalar Birliği Yayınları No: 61.

E. Abdülgaaffar Agaoglu, Türk Bankacılık Sisteminde Değer Mühendisliği Açısından Risk, Erken Uyarı ve Kalite Yönetiminin Değerlendirilmesi, *Active*, Nisan-Mayıs 2000, S.6

Erkan, S. (2015). Bankaların Donuk Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması ve Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi. (*Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnağ, N. (1990). Tüketici Kredileri TCMB Araştırma Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği, No:9011, Ankara.

İşcan, A. (2003). *Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi*, Ankara: TCMB Yayınları.

Karacam, B. (1992). *Türkiye’de Banka Sanayi Kredi İlişkisi*, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.

Kavcıoğlu, Ş. (2003). *Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi Çözüm Yolları ve Takibi*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Kırdaloğlu, S. ve Saklar, F. (1992). *Ekonomide Tasarruflar ve Fon Hareketi, Bankacılar Dergisi*, TBB Yayını.

Mesutoğlu, B (2001). Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi- Ülke Örnekleri-, *BDDK, Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları*: 2001/3.

Milli, A. (2008). *Türkiye’de Ticari Bankacılık Sektöründe Aktif-Pasif Yönetiminin Ekonomik Analizi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Mishkin, F. S. (1998). *Financial Market and Institutions*, New York, Addison-Wesley.

Onur, S. (2005). Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1 , Sayı: 1,ss.128-152.

Oy, O. (2008). Gülcan Güngöler, *Türk Hukuk Mevzuatına Göre Kredi ve Kredi Teminatları*, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Özgül, S. (1998). Sorunlu Kredilerde Erken Uyarı Modelleri, TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, İstanbul.

Öztekin, D. Ve Erataş, F. (2012). Net Portföy Yatırımları ile Reel Faiz Arasındaki İlişkinin Küresel Kriz Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Türkiye Uygulaması. *Uluslararası Anadolu Ekonomi Konferansı, Haziran 17-19. Eskişehir*.

POLAT Erdal, *Türk Bankacılık Sisteminde Problemlı Kredileri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi için Bir Çalışma*, Pamukbank Eğitim Yayınları, İstanbul, 1995 s.34-35

Polat, E. (1995). Türk Bankacılık Sisteminde Problemlı Kredileri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi İçin Bir Çalışma, İstanbul: Pamukbank Eğitim Yayınları.

Reisoğlu, S. (2007). Bankacılık Kanunu Şerhi: Madde 1-72, C.I, Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Selimler, H. (2006). Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması. *Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı (Unpublished Phd thesis), İstanbul.*

Selimler, H. ve Eken, M.H. (2004). *Banka Muhasebesi*, No: 375, İstanbul, Der Yayınları.

Seval, B. (1990). *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, Yayın No:11, İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı.

Sipahi, N. (2003). *Problemlı Kredilerin Yeniden Yapılandırılması Uluslararası Uygulamalar Ve Türkiye Örneği*, TCMB Yayınları.

Şahbaz, N. (2010). Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. *(Yüksek Lisans Tezi)*. Afyon: Kocatepe Üniversitesi SBE.

Şakar, B. (2004). Banka Yapılandırma Sürecinde Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması”, *(Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Takan, M.(2002). *Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim*, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

Top Mavili, P. (2008). *Ticari bankacılıkta sorunlu krediler ve yönetimi (Doktora Tezi)*. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Ünal, M. (2014). Türkiye’ de Finans Sektöründe Bankacılığın Yeri, Ar&Ge Bülten-Ekonomi.

Varian, Hal R., (1993). Intermediate Microeconomics A Modern Approach, Third Edition, New York: W. W. Norton and Co.

Yağcılar, G. (2011). Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Analizi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayınları, Ankara.

Yeldan, E. (2001). Birinci Yılında 2000 Enflasyonu Düşürme Programının Değerlendirilmesi, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, Sayı: 226, S. 157-158.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Yıldırım, O. (2003). Türkiye’de Bankacılık Sektörü, (Tarihsel Gelişim, Temel Sorunlar, Mali Riskler ve Yeniden Yapılandırma), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi.